

وهزاره تي فيرکردني بالا وليکولينه وهی زانستی

زانکوی مه لاهه ددین

کۆلژی نه ده بیات .. به شی کوردی

پۆلی سێ یه م

په خستای کوردی

ئاماده کردنه :

عه زیزگه ردی

١٩٨٧

زبانکوی بہ دلاہ ددینے
کولیری سُر دہ بیات - بہ شی کوری
پوٹے سوے یہ م

پہ خستہانی کوری

ٹاٹا دہ کردنے :
عہ زیزگہ ردی

۱۹۸۷

بسه شس یسه که م

بسه خشان

• جیاوازی په خشان و هونراوه :

بڼ گووان په کم دابه ش کردنی ته ده ب ته وه په که ته ده ب به گشتی ده کا

بسه دوو به ش :

۱ - هونراوه ۲ - په خشان

هونراوه و په خشان جودان • ده توانین جیاوازی نیوانیان به خالانه و یارکه ین :

ا - هونراوه له ویردان و سوزه وه په یدا ده بی ، که چی په خشان له ته قل و تاوه زه وه دی • واته : هونراوه زمانی ستزو ویر دانه و په خشان ته قل و یریری په .

ب - کوش نیشانه ی سهره کی هونراوه په (۱) هونراوه په کوش و تاواز لسه

په خشان جوادا ده بونه وه که کوشنی په یان کوشی دیارو تاییه تی نی یسه •

ج - له هونراوه دا سه روا همیه ، به لام له په خشاندا سه روانسی په

یان زور که مه • سه روای هونراوه به گو یرنی هونراوه که ده گوړی •

هونراوه ی کلاسیکس و هونراوه ی نوی ، جامه ، چوارین ، مه سنه وی ،

موسسه زاد ، ته رجیح به ندد . . .

هه ربه که جوړه سه روایه کی هه یسه ، که چی له په خشاندا ته م سه روایه

شتیکسی واپوویستی نی یسه ، ته گهر هه شپو بو جوانی په وه کو له په خشانس

سه روادارده بینین .

(۱) کوشی هونراوه ی کوردی به گشتی دوو جوړه : کوشی خومالی و

کوشی سه رووی • کوشی خومالی له سهر ژماره ی په نجه و برکه ده روات و هه هوو

هونراوه ی فولکلوری کوردی و شیعری زاری گوړانی و شیعری نوی هه مووی .

د - ووشه ی هونراوه ده بی جوان و بزارده بی ه پرسیمه روئیدای چونکه ه
هونراوه به ره و خه سنی و چری ده چی شان به شانی مانای دوست و خوازه بی
ووشه کان ه نه م ووشانه به زه نک و تاوازه که یان شه حه نانی ده روونی ۰۰۰
ده که یه نن و چوشیک به خوینه ر ده ده ن ه که چی له په خشاندا شه م
چوره خه ست کردنه ه و ه نی یه ه .

ه - هونه ره ره وانبیزی په کان له هونراوه دا زیاتر به کار دینک تا له په خشان
(وه کو : لیکچواندن ه خوازه ه خواستن ه درکه ه جوانی ه بایس
ه دژیه ک ۰۰۰)

شه مانه له هونراوه دا زیاتر بو شه وه به کار دین کار له هه سنی خوینه ر
بکه ن که چی له په خشاندا که متر به کار دین و شه که ره کاریش
بین بو روین کردنه وه ی مه به ست و دواند نی هوش و مه نتیقه نه ک
بو بزواندن و کارتسی کردن .

و - له هونراوه دا ه زور جار واده بی کیش و سه روا شاعیر ناچار ده کما
جینگای ووشه کان بگوری و پاش و پیشیان بکا واته شاعیر نامه ی دراوه
ووشه له هه شوینیکد ابسی ه له شه نجامدا واده بی که دارشتی

رسته که به جوریکسی ناسروشتی بسن بجه لام له په خشاندا رسته ده بین
پچکه ی ناییه تی خوی بگری ه نه و کورپان و پاش و پیش کردنه ی
له هونراوه دا هه یه له په خشاندا ری ی نه دراوه .

ز - هونراوه زیاتر به ره کور تیری و خه سنی ده چی به لام په خشان
ماوه ی لیک کشانه وه ی زیاتره .

— به ره م جوره کیشه ده که وی . که چی شاعری کلاسیکمان به گویره ی ه روزی
غاره بی ده سنگاری کراو هونراوه تده وه .

ح - هُنراوه جوڙه نورو سڙنگن تائيه تي هه ڀه . له شيعري ڪلا سڙنگي
 هسه رد ڀري ي دمبڙه دوو نيوه ي به رابيه ريه ڪ و سهرواش به گوهره ي
 جوڙي هُنراوه ڪه ده گوڙي ڪه چي ڀه خشان هه موو ي به سه ريه ڪه وه
 ده نورو سڙي ته نيا د وای ته واو بوونسي ڀه ره ڪراف ڊيٽه وه سهرد ڀري نوي .
 ي - هُنراوه زماني سڙو ويڙاڏا نه ڀويه ڪه سڙي شاعير پيشان
 ده دا . شاعير پڙويستس به به هره ڀه ڪي تائيه تي هه ڀه . ڀيه وه
 به هر ڀيه ي نه بسن ناپسن به شاعيرن . خوڻندن و هه وڏان به س ن ي
 بوڙونه شاعير . شاعيرتس = به ڀه + هه وڏان .
 ڪه چي ڀه خشان زماني ڀيري وڻه ڦله ، ڪه متر ڪسڙي نووه رد ڀه
 خاو زياتر پشت به پوڻبيري ده به سڙي تا به هره .

هُنراوه وڀه خشان ڪاميان ڪوٽره ؟

- ٿا يا هُنراوه وڀه خشان ڪاميان ڪوٽره ؟ ته مه جيڳي گفغو گوڙه .
 دوو ڀا ي جياواز له ڀه ڀه وه هه ڀه .
 ڀا ي ڀه ڪه م
 _____ : ده لڙي هُنراوه پيش به خشان هاتووه . لايه نڪراني ته م
 ڀا يه به لڳه يان ته مه ڀه :
 ا - هُنراوه زماني هه ست و سڙه ڪه چي ڀه خشان زماني هوش و
 ٿاوه زه جاله بهر ته وه ي سڙ پيش هوش ڀه ڀه ا ڀوه دمبن هُنراوه پيش
 ڀه خشان هه بوو بسن .
 ب - ڪوٽرين ده قس ته ده ڀي ڪه له ڪونه وه ، ماڀيٽه وه ، لاي هه ر
 نه ته وه ڀه ڪ ، ده قس هُنراوه ڀه نه ڪ ڀه خشان .

رای دووه م : ده لئی په خشان پیش هونراوه هاتووه . لایه نگرانی هم

رایه به لکه یسان شه مه یه :

ا- مروف یه که م جار که زمانس پراوه به په خشان زما نی پراوه نه ک
هونراوه ، واته له پشدا قسه هه بویه ینجا مروف هه ولی داوه شه م
قسه یه بخانه قالبی کیش و تاوازه سه رواو هونراوه بښتته کایه وه .

ب- مروف یه که م جار شه ده بی به هوئی شه و خوبانه وه داهیناوه که
له مه یدانی شهر ووتراون . به لام بوچی شه و خوبه کونانه به شمس
نه که یشتون و هونراوه که پیمان گمه پشوووه ؟ شه مه ش هوئی خوئی هه یه :

- ده قی په خشان له بهر کردنی زه حمه تیره له ده قی هونرا وه .

- په خشان د ریتر و به ربلو ترو و جینگا پتر داده کړی که چی هونراوه
چروخه ستیره و جینکای که متر ده وی . دیاره یه ک له گرفته کانی نووسینسی
کونیش (پوی - نووسین) بوو واته شه و شته ی له سهری ده نووسری . پس
کومان شه و نابلو کلینانه ی له سهریان ده نووسرا که م بوون و تاما ده کردن و
هه لکرتیان زحمه ت بسوو .

پویسته شه وه ش بزانیس لایه نگرانی پای یه که م زیاتن و به لکه یان
به هیتره . له کوردیشدا ، له و میراته شه ده بی یه ی بومان ماوسته وه
و شه ی تا ئیستا دوزراوه ته وه هونراوه پیش په خشان هاتووه . د ووریش
نی یه له دوا ریژدا ده قی هونراوه یسان په خشان کونتر بد وزیرتته وه .

• جوړه کانی په خشان :

په خشان به کشتی دوو جوړه :

۱- په خشان زارگوتن سزه وه یه که هیشتا تو مار نه کراوه همرخه لک

ده م به ده م بویه کتری ده گپرنه وه .

۲ - په خشانى نووسراو - شه وه يسه که نووسراوتنه وه شه مه ش دوو
جوره :

- ۱- په خشانى فولکلورى - شه مه ش زورلق و پوپى لى ده بېته وه .
- بیا - په خشانى نوو سهران - شه وميه که نووسه ره که ی دیار بسن .
- شه م جوړه ميټرووی تاييه تی و جوړی تاييه تی هره يسه .
- شه م جوړه ش به کشتی ده کرېته دوو به ش :

۱- په خشانى هونه ری - شه م جوړه په خشانه يسه که نووسه ره که ی
بايه خ به ده رپرېنسى هه ست و سوز د مد او همول ده دا به شياو زیکى
شه د مې به رز شه و هه ست و سوزه د مېرېرې . شه م جوړه په خشانه
که سیتی نووسه ره که پيشان ده دا .

۲- په خشانى زانیاری - شه م جوړه په خشانه يه که راسته قینه ی زانیاری

ده رده برې

هه ستى نووسه ره که "تیکه ل نابى بویه که سیتی نووسه ره که ده رناخواه
په خشانى هونه ری دوو جوړه :

- ۱- سهروادار : شه و په خشانه يه که هه لویسته کانی سه روایان هه يه .
وا ده پى دوو هه لویسته یان سى هه لویسته یان چوار هه لویسته يه روایان
هه بى . شه م سهروايه جوړه جوانسى يه که به په خشانه که د مد او
کاریگه ری زياد ده کسا .

۲- په خشانى ناسایسى : شه وه يه که سه روای تېدا نه بسن . هه ربه که
له په خشانى هونه ری و زانیاری زور بابه ت و زور جوړی لى ده بېته وه .

کورتە پێشویسە کس پەخشانی کوردی

(۱) - کۆنترین دەقی پەخشانی نووسراوی کوردی که تا ئیستا دۆزرا بێتە وە کتیبە که ی
عه لی ته ره ماخی په (۱) که گوايه سالی هه زاری کۆچی (۲) به ناوی
سه رفی کوردی نووسبووه نسی .
ئه م کتیبه له بنچینه دا که روو نووس کراوه دوو ناوی بوو داندراوه (۳) :

- هذا كتاب عبارة علسى التتر ماخسى

- هذا كتاب صرف اللسان الكردى

کتیبه که ی ته ره ماخی ئه م باسانه ی تێدا یه :

۱- اسم - ۲- فعل - ۳- صرف - ۴- صرفی فارسی

له ناو کتیبه که دا باسی رێزما نی کوردیش ده کا . (۴)

(۱) د . ۰ ماری خه زنه دار سالی ۱۹۷۱ ئه م کتیبه ی به پێشه کی و لیکۆلینه وه
بلاو کرده وه - ماری خه زنه دار ، ده ستوری زمانی عه ره بی به کوردی ، عه لسی
ته ره ماخی ، به غدا ۱۹۷۱ .

(۲) لام وایه ئه م ساله زۆر ورد و راست نی یه ، بۆیستی به ساغ کردنه وه
هه یه چونکه یته که م په لگه بوو وه ی ئه م کتیبه سالی هه زاری کۆچی
نووسراوه پێشه کی یه که ی مه لا مه حمودی با یه زیدی یه بو کتیبه که ی ته ره ماخی
به لام ئه م پرسیاره دیته پێشه وه : باشه ، مه لا مه حمود ئه م سالی
له کوی وه رگرتوووه ؟

(۳) د . ۰ ماری خه زنه دار ، مخطوطات فرسدة و مطبوعات نادره ، ص ۴۴
بغداد ، ۱۹۷۸ .

(۴) ره شید فندی ، عه لی ته ره ماخی ، به غدا ، ۱۹۸۵

(پاش ته م کتیبه کوختوم ده تی په خشانى نووسراوى کوردی مه ولوود نامه که ی شېخ حوسینی قازی په (۱۷۹۰ - ۱۸۶۸) ته م کتیبه (۵) بریتى په له مه ولوود نامه په ک ، له کاتى شاهه نك گېزان و خوارنگردنى موسلمانان به بونه ی له دایک بوونى پېغه مبه ره وه خویند راوه ته وه . ته م مه ولوود نامه یسه بریتى په له م شتانه :

۱- دامه زرانی که ون و دنیا وه ک پېشه کی په ک بو باس کردنى له دایک بوونى پېغه مبه ر چونکه گوايه هه موو دنیا و که ون و کائینات له شه رافه تی پېغهمبه ر داندراوه (لولاك لما خلقت الافلاك) .

۲- هه ندی چیروکی کورتى په ندو عبیره ت که ته ورصی و خیری مهولوود ده رده خه ن و خه لک هان ده ده ن بوته وه ی مه ولوود بکه ن و به م بونه یسه وه نا هه نك بکیتن .

۳- چونیبه تی له دایک بوونى پېغه مبه ر . (کورای)

له باره ی ته ده بی په وه خر خسی ته م مه ولوود نامه په له م شتانه ی خواره وه دایسه :

۱- به په خشان نوو سراوی شه ته رچی ~~لوو بوونى~~ ناو به ناو هونراوه ی تیپه لکوش ک-راوه .

۲- زوریه ی هه ره زوری به په خشانى سه روا دار نووس-راوه

۳- ته م کتیبه سه ره تایه که بو چه که ره کردنى چیروکی کورتى کوردی ، چونکه هه ندی چیروکی په ندی تیدا یسه ته گه ر چی شیوازی چیروکه کانیش زور ساد و ساکاره .

۴- زمانه کوردی یسه که ی پیره له ووشه ی عاره بی و فارسى و تورکسى

(۵) ته م مه ولوود نامه یسه په که م جار سالی ۱۹۳۵ چاپ کراوه .

چونکه زاده ی میثک و بوروقه له می مه لایه که که سه رچساوه ی
پوشنبیری شه و سنی زمانه یسه - عاره بی زمانی قورغان و میسالم ، فارسی
زمانی شه ده ب و شیعر و سه عدی و حافیز ، تورکی زمانی ده سه لانی
کۆنی عوسا نلسی . هه ر شه و زمانه یسه که نالی و سالم و کوردی
و حاجی و شیخ ره زاله هه مان سه ده داشیعریان پی نووسیوه .

هه رله و سه ده یسه دا ، بهر هه میکی تر به په خشان نووسراوه شه ویش
عاقیده ی مه ولانا خالیدی نه قشبهندی یسه که له ناو خه لکدا بیسه
(ثاقیه ی مه ولانا) و (ثاقیه ی کوردی) پویشتوو و ناوه که یسه
(عقیده کوردی) یسه و سالی ۱۸۷۷ نووسراوه . (۱)

هه رله و ماوه یسه دا به رهه میکی تری په خشان کوردی نووسراوه
شه ویش (عادات و رسوماتا مه ی اکراد یسه) ی مه لایه

مه لایه حموودی بایه زیدی یه (۲) که دهورویه ری سالی ۱۷۹۷ له دایک
بووه . مه لایه حموود زمانی کوردی و عاره بی و فارسی زانیسوه . یاریده ری
(ژاپنا) ی قونسلوولی پروسس بووه له شه رزه پوم . ماوه یه کی زور له
بایه زید یسه ته دریس خه ریک بووه و پایه یه کی به رزی له ناو خه لک
هه بیسه .

مه لایه حموود بیجگه له عادات و رسوماتا مه که ی شه م به رهه مانه یسه

- (۱) محمدی مه لاکه ریسم ، مه ولانا خالیدی نه قشبهندی ، کوفاری
کوپری زانیاری کوردی ، ژماره (۸) سالی ۱۹۸۱ .
- (۲) پویدینکو سالی ۱۹۶۳ شه م کتیبه ی ساغ کردوته و مو کردوو یه تی به پروسس
وله که لده قه کوردی یه که دا بلایوی کردوته وه مه

۱- رساله تحفه الخلان فی الزمان کردان .

۲- وه رڭورانی به شی یه که می شه ره فنامه هسو کوردی .

۳- پشه کی بو پیزمانه که ی عه لی ته ره ماخهسی .

۴- فه ره نگی دیالیکته کانی کوردی هه کاری و پوهندی له که ل تراها .

هه ندی له بهر هه مه کانی خوئی به ناوی (الفقیر محمود أفندی) و هه ندیکسی

به ناوی (خواجه محمود أفندی) نووسیهوه .

به خشان و پترنامه گهری :

هیشتا پتری سه دهی نوزده م تاوا نه ببوو که پتری پترنامه گه ری کوردی هه لات

یه که م پترنامه ی کوردی (کوردستان) (۳) له ۲۲ ی نیسانی ۱۸۹۸ له

قا هیره ده رچسووله و پتره وه به خسانی کوردی که وته قالب و قوناغیکسی تره

چونکه ه نه ک هه ره لای کورد بگره لای هه هوه نه ته وه یه ک پتر نامه

مینبه ری بلو بوونه وه ی ^{به نشانه} خشان زاد وزه خیره ی پتر نامه یه ۰۰۰ هه میشه

سه و کاته به خشان گه شاهه ته وه که پترنامه که وتوته جم و جـوـل و

← د . شوکریه ره سوولیش سالی ۱۹۸۳ ته م کتیه ی له پوهسی یه وه کردوو ه به

کوردی و بلا وی کردوته وه . پروانه د . شوکریه ره سوول ، داب و نـمـرـتـی

کورد ه کان نووسینی مه لاهه حمودی بایه زیدی ، به غدا ، ۱۹۸۳ .

(۲) د . معروف خه زنه دار ، مخطوطات فریده و مطبوعات نادره ، به غدا

، ۱۹۷۸ .

(۳) د . که مال فواد : کوردستان - یه که مین پترنامه ی کوردی ، به غدا

، ۱۹۷۲ .

چالاکسی . نه و منده ش هه به پڙنامه ی کوردی نه وساو ئیستانش زیاتر
شیتوه ی نه ده بی گرتوه، ته نانه ت نووسینه سیاسی به کانیش شیوازی نه ده بی
یان به سه ردا زاله .

پاش پڙنامه ی کوردستان ، گوڤاری (پڙی کورد) سالی ۱۹۱۳ سی ژماره ی
له نه سه مبول لی بلا وکرایه وه (۱) نه م گوڤاره به هه ردو زاری (کرمانجی
سه رو ناوه راست) ووتاری بلاوکردوته وه و شه و (چیرۆک) سه ی (فوئادی
ته مو) ی له ژماره (۱ - ۲) بلاوکردوته وه که به سه ره تای چیرۆکی
کوردی داده ندری (۲) .

ورد و ورد له که ل ده رچوونی پڙنامه و گوڤاری کوردی وه کو : تیگه یشتنی
پاستی پڙی کوردستان ، بانگی کوردستان ، پیشکه وتن ، ژیانسه وه
، ژیان ، ژین ، زاری کرمانجی ، پوناکی، که لاویژ ، نزار ، هه ولیژ
هه تاو ، هیوا ، نازادی ، بزگاری ، ۰۰۰ په خسانی کوردی که وته
که شانموونه ش و نماو پیگه یشتن . له ووتاری سیاسی به وه بو ووتاری کومه لاینتی
و میرووی و ره خه و چیرۆک (به خومالی و وه رکیراوه وه) و نامسه و
سه رگوزمشته و

شان به شانی ده رکردنی پڙنامه و گوڤار ، نووسه رانی کورد ، هیندی
هیندی که وته به لاکردنه وه ی کتیب و به مه وه ش نوو سونی کوردی زیاتر
پیش که وت و پهره ی سه ند .

په خسانی کوردی له م پیشکه وتن و که شه کردنه ی دا زورلق و پوی لی بووه
که له به شه کانی دادنی باسی هه ندیکهان ده که بین .

-
- (۱) جه مال خه زنه دار عرقی کورد ، به غدا ، ۱۹۸۳ .
 - (۲) سه رچاوه ی پیشه سو .

۱- عهلی تهره ماخس - سه رضی عه رهیی سه کوردی

نمونه یه ک :

(فه سل - دبه حسا فیعلا موزاریح دایه • دزمانی کورمانجی دا پینج سیغه
 بده ر دکه فن زیده نابن عوه کونها :- (دچی ، دجه ، دچن ، دچسم
 دچین) ته فعالیت مایی تری لئمان قیاسیکه ، ته فنه پینج سیغان ژر زما یئرد
 کورمانجسی هه نه وه کونها :- تو ، هو ، هوون ، ته وان ، ته م مه (
 ته ته شه شزه میرئی - زما یئرد وان ته فعالیت دکه ل وانه تینه عه ملاندن •
 فه سل - دبه حسا ته مری حازری دایه •

مه علوم بیه کو ته مری حازری به حهرفا (بایی) دبه وه کو (با) د ثبیتدادا
 واقییح بیی عه لا مه تی ته مری یه بزمانی کورمانجی • دیسانی پینج سیغه د
 شمیری حازر رید تری دبه ک مسه لا وه کونها ؛ - (بده) ، یانی موفره دی
 موخاته به ، چ موزه ککه ره چ موته ننه سهه ، (بده ت) یانی موفره دی
 غاییه ، چ موزه ککه ره چ موته ننه سهه (بدی) یانی هوون ته سنیه وجه معا
 غایبان ، چ موزه ککه ره چ موته ننه سهه • (بدم) یانی ته زکو موته ککه لیم
 وه حده مه • (بدمین) یانی ته م کو مع الغیرین ، ته م بده یین (۱) •

لیکدانه وه ی ووشه گرانه کان

فه سل	=	به ش
به حس	=	باس ، بابسه ت
فیعمل	=	فرمان ، کار ، کردار
موزاریح	=	رانه بردوو

(۱) ره شید فندی ، عه لی تهره ماخی ، به غدا ، ۱۹۸۵ ل ۳۵-۳۶

کوردي = کورديجي

شيوه = شيوه

ده رده كده ون = بده رد كفن

نه واني تر = مایي

له وان = لقان

بيكيشه ، بيپيوه = قياس بکه

راناوه کانی = زه مايريد

راناو = زه مير

به کارهينان = عه ملاندن

ده ربه وي ، ناشکرا بيپو = مه علووم ببه

داخوازي = نه مر

سه ره تا = ئييتهدا

بکه وينه = واقيع بيبي

نيشانه = عه لامه ت

شيوه = ههون

من = نه ز

ئيمه ، مه = نه م

۲- شیخ حوسینی قازی - مه ولوو نامه

(۰۰۰ راوی ده لئی : نه م نه رزه له پویدا جینگه ی نه جننان بوو . که بسی
نه مری خودایان کرد مه لایکه تان هاتته سه رعه زازیل که شه یتانه . سه
نه سوربان برد بوئاسمانه . مه شغول بوو به تاعه ت و عیاده ت به غایه بیك
هیچ جینگه نه ما که نه و سجده ی لئی نه با .
ئوستادی مه لایکه تان ، خه لیفه ی نه رزوئاسمان . نه ووهل خه زندهاری
به هه شتی بوئاموعه بیبه ن کرا . نه گه ر ملائیکه تان مه تسوودیکیان هه بایه
له باره گای خودا نه و بوئان ده کرد رجا . حه تا دیتیان له له و حه دا که عن
قه ریب یه ک له موقه رره بانئ خودا مه لعسون ده بیت و رووسیا . ده سته سه
ده سته ده هاتته کسی بو دوعا . دوعای له بوئان ده کرد له بهر مه غروری
ناوی خوای نه دبرد . ده فعه بیك دیتی له ده رگای به هه شت نووسرایه که عن
قه ریب یه کئی له موقه رره بان ده کا بیئ نه مری خودا . شه یتان گووسی :
ئیزم بده نه ی په روه رده گاری عاله م تا پرۆم له غه تان له بده نده ی بکه م .
خودا ئیزنی دا هه زار سال ده ستی له ته دیرسو ته قدیس هه لگرت . علی
الدوام له عنه تی له بده نده یه ده کرد . هه م هه زار سال که سه جده ی ده برد
له نه رزو لئاسمان ده یدیت له جئی سه جده ی نووسرایه : لعنة الله
على الشيطان . نه ویش نه و که لیمه یه ی ده گووت به هه ووس نه یده زانی له خوی
له عنه ت ده کانه وه شهو سه گسی نا که س . چونکی ئیراده ی خودا وه ندی
هه شتا هه زار عاله م مونه عه للیق بوو به ئیجادی حه زره تی ئیجاده م
له پاشان جه نابی رب العالمین نه مری کرده جبرائیلی نه مین : هه سته سپرۆ
پوی زه مین ، بینه چنگیك خولی ره نگیسن . که جبرائیل هات نه رز دستنی
کرد به شین و گریان ، نالین و قور پوان ، هاوارو پورۆ . سه جبرائیلی گووت :
خوم پاراست له تو . عه لا قه م مه که ، هه سته پرۆ . فه قیرم ، زه لیلیم

و دل به غم نم نومه تا قه تی عه زابی جه هه ننه م . نه و جا جبرائیل
 زگی پی سوت به جی ی هیشت چووہ ناشیانه ی مه له کسوت (۰۰۰)

لیکدانه وه ی ووشه گرا نه کان

راوی = چیکایه تخوان

سوز = زهوی

نه جننه = جنوکه ه له مه چیتیر

مه لا ئیکه ت = فرشته

نه سیر = دیل

به نما به بیك = تاراده به ک

سه جده = کپوش

نوستاد = ماوتنا

خه لپه = جیگر

نه ووه ل = یسه کم

مونه بیه ن کرا = دیار کرا

مه قسود = مه به ست

رچا = نکا ه دوعا

نه ن قه ریب = به م زوانه

موقه رره ب = نزیسک

مه لمون = نه فوه ت لئ کراو

پوسیا = پور ره ش

کن = لا

جان پدك	=	ده فعه يوه ك
پدم بده ، ماوم بده	=	شوزم بده
خودا	=	په روه دگار
جيهان	=	عالم
عه بده ، كويله	=	په نده
ده رزگوتسه وه	=	ته دريس
خواپه رستی	=	ته قدیس
په رده وام	=	علی الدوام
ووشه	=	كه ليمه
په خووش ، به كه يف	=	په هه وه س
خواست	=	شيراده
په يوه ند يدار بوو	=	موته عه للیق بوو
په يداهجون	=	شيجاد
گل	=	ختول
هه ژارم ، كلولم ، به له ننگازم	=	فه قیوم
توانا	=	تاقه ت
شازار	=	عه زاب
دوزه خ	=	جه هه ننه م
به زه یی پېدا هاته وه	=	ژگی پی سوت
وازی لی هیئا	=	په جی ی هیئت
باره گای	=	شاهانه ی
شاهانه	=	مه له کسوت

۳- مه ولانا خالیدی نه قصبه ندی - عقیدہ ی کرد یہ

(بسم الله الرحمن الرحيم ، وہ نستعین)

تہ گہ رکہ سڻ دہ پرسوت : ئیسلام چئی یہ ؟ ئیسلام پئنج پوکسی ہہ یہ
لہ سہ رھہ موو موسلمانسی عاقل و بالغ ہئ واجبہ ہیزانیت ، عہ مہ لیش ہئ بگا
تہ ووہ ل تہ وتہ : (اشہد) : بہ دل دہ زانم بہ یہ قین ، بہ زویان دہ لیم
بہ ئیختیار (ان لا الہ) : ہیچ مہ عبودتی بہ ہہ قنی یہ لایہ ق بہ پے رستن
ہئ (الا اللہ) : ئیللا تہ وزاتہ نہ ہئت واجسبہ ہونی ، ہئ میسلہ ، ہہ مسو
سرفہ تی کہ مالی ہہ یہ ، ہیچ نہ قس نی یہ ئیسی تہ لایہ . (واشہد) ہم
بہ دل دہ زانم بہ یہ قین ، بہ زویان دہ لیم بہ ئیختیار (ان محدا ") بہ ہہ ق
تہ و محمودہ ، تادہ می یہ ، ہہ رہ ہئ یہ ، تورہ پشی یہ ، ہاشمی یہ ، پوہہ نی
زہ ریفہ ، برؤ پاکشاوہ ، جاوہرہ شہ ، ناوچہ وان پانہ ، پہ نکسی لہ مابہ نیسی
سوروسہی دایہ ، نہ زور نہ وی یہ ، نہ زور بلندی لہ ہہ موٹہ ولادی تادہ م
زہ ریفتری ، ہئ سبہ رہ ، لہبہرنازکی ولہ تیغی یان دیوار لہ روہہ تدا - دیارہ
- ناوی باولئہ باپیرانی عہ بدو لایہ کوری عہ بدو لموتہ لیبی کوری ہاشمی کوری -
عہ بدو لمہ نافی . ناوی دایکی ٹامینہ کچی وہ ہئنی لہ تائفہ ی زوہرہ یی یسہ
لہ مہ ککہ بہ وہ لہ د بوہ ، خودا کرد ووہ تی بہ پئفہ مہر بہ خہ زلی خوی ، چومہ
مہ دینہ وہ فاتی کرد ووہ . تہ مہ کئی یہ پوہ ہایہ ؟ پہ سولہ لایہ ، پہ وانہ کراوہ ،
پئفہ مہری خودایہ ، تہ سہر جین و ئینس بہ ئیتفاق ، تہ سہر سائیسری
مہ خلوقی تر بہ ئیختیلاف .

پوکسی دوہہ می . تہ مہ بہ راستی وہ دروستی ، بہ سہ عی ، بہ دایمی
لہ شہ وو پئنگدا پئنج فہ رزنویک بہ جئی بہئنی لہ گہ ل تہ واوی شہرت و
پکاجنسی .

پوکسی سوئین : نه مه ته سه رفیتره و زه کاتن مالی خوت بدیهی له و
چشتانه زه کاتیان لی د ه که ویت ه بیگه په نیته به و که سانه زه کاتیان پوسی
ده شیت به بی منه ت .

پوکسی چواره مین : نه مه ته مانگی په مه زان به پتوو بیت . به نه واری
له گه ل هه موو شه رتانس .

پوکسی پینجه مین : نه مه ته له هه موو عو مری خوت ده فعه پیک روو بکه
پنه نه مالی خودای که له مه که په به نیه تی حه ج و عه مره که و شه رته ی تاقه نت
بیت ه ثولا غی سواریت بیت ه خه رچی و زه خیره ی پتگه ت بیت خان و ه
نه فه قه ی ضدالانت بیت ه تا وه کو ده چی و دیننه وه پتگه ت نه مین بیت (۱)

لیکدانه وه ی ووشه گرانه کان

پوکن	=	بنه په ت
عاقل	=	ژیر
بالغ	=	گوره و پتگه یشتوو
واجبه	=	فه زه
عه مه لی پتی بکا	=	ئیشی پتی بکا
به په قین	=	به سوگه ری ه پتی گومان کردن

(۱) محمدی ملا که ریم : عه قیده ی کوردی، مه ولان خالیدی ز، قشبه ندی ه
گورگاری کوری زانیاری کورد ه ژماره (۸) سالس ۱۹۸۱ .

زبان	=	زبان
به ناره زووی دل	=	به نختیار
به رستراو	=	مه عبود
شایه ن	=	لایه ق
مانه ند ،وه کوته و	=	میل
ته واو	=	که مال
که م و کورتی	=	نه قس
ناو	=	نیم
کورت	=	نه وی
که له گه ت	=	بلند
کوک	=	زه ریف
به ره باب	=	تایفه
له دایک بسوه	=	به وه له د بسوه
له سسر	=	له سدر
جنوکسه	=	جین
بنیاده م	=	نیمس
هسی تر	=	سائر
کوشش هه ولدان	=	سه عی
سه بچ	=	شهرت
شنانسه	=	چشنانسه
جاریدک	=	ده فکلیک
چاروه	=	نولاخ
خوراک	=	زه خیره
به سرف	=	نه فه قه

۴۔ مه لا مه حمودی بایه زیدی۔ عادات و رسوماتا مه اکر داد به

(وه عاده ته کی دنی ژی لندک شه کرنا دان هه به مه سه لا وه کو مروقی

جوان عه زیزی وان وه کونه خواهش دبتن ونه خواه شیاوی زیده شیدده ت دکه تن
یانی د ده ره جا مریخی دبتن و ژخوه بی خه بهر دبتن کو هه رکه س گویا هیقیسا
ژینی ژوی مروقی دبرین مه سه لا ژین ویا خو خواه و کچکی وی مروقی جوان هه یو
یا خودیا هه به شه ف زته کسوخو و کج و داوژین بتن به ک ژوان کو زیده مه یالوی
نه خوشی هه به یجاری شه وژنک پادبتن دنیقاوی مه جلیسی داسه جاران ل
دورا وی نه خواه شی دزقرتن و دبیزیتن کومن جانی خواه فیدایی قی فلان
که سی کر • هوون شاهید بن کوبلانی خودی ته عا لاهه یاتی بده ته قی
نه خواه شی • هه رچی قه داوبه لایا وی هه به بلانی بیته من • شه گهر عومری
من هه به من به ره زا خواه به خشی قی مروقی • شه گه ر مه رگای هه به بلانی
شه و مه رک بیته من • شه وژنک سه جاران لدورا وی نه خواه شی دزقره وها -
دبیزیتن • جارنا ته سادوف دکه تن کوبه شه مری خودی ته عا لاهه و مروقی
نه خوش شه جه ل نه هاتیه باشی شفایسی دبینتن و شه وژنک کو وها شه قه هده
کریده به شه مری خودی نه خوش دکه وتن و فته وت دبتن • لاکین شه عاده ته
مه خسوسه به ژنان کوده رحه قی میرو براو کورپد خودانی دکن لاکین ژین
ژوی زنان و میرو ژوی میران ناک۔ن •

وه جارنان دبتن کوعه زیزی به کی زاق بی کیف دبتن و تیه ده ره جسا
هیلا کی به وژی ده رحه قی شیفاوی نه خوشیدا شهوید کو خوی مال و قود ره تن
مه سه لانیقا مالی خواه وه یا سولس وه پوجا مالید ژوی ژاران نه زروعه هده
دکن • وه کو شه و نه خواهش شیفا دبینتن شه وی عه هدا کوو کرینه بجه تنین
وه شه و مروقی زارو فه قیرین قوه تا مالیه تنین شه وژی دریا خودیدا ژوی و

نمیزو خه تما قورئانی نه زروعه هدد دکن . پاشی عه هدد خوه بجه هتینسن
 وه دبتن کو کچان ژی دپیا خدیئد اتوی شیفا نه خوه شان نه زردکن . مه سه لا
 نه زردکه تن کوبلانی خودی شیفا ئسی بده ته کورپ من شه ز دئی کجا خوه دپیا
 خویدا هه رچی که سئ د خوه زیتن بئ قالن بده م . وه کو شه و بئ کیف شیفا یس
 دبیتن شه وی عه هدی بجه هتینسن (۱)

(۱) رود نیکو ، عادات و رسوماتامه آکر دایه ، ل ۸۵ ، ۸۶ ، ۸۷ ، ۸۸

لیکدانسه وهی ووشه گرانه کان

عاده ت	=	ره و شت
لنک	=	له کن ، له لای
دبتن	=	ده بسئ
زیئده	=	زور
شیدده ت دکه تن	=	گران ده بسئ
ده ره جبه	=	پله
ژخوه بئ خه به ردین	=	ئاگی له خوی نامینئ ، له هوش خوی ده چی .
هیفیا	=	هیوای ، ته مای
ژین	=	ژن
خوه	=	خوشک
دا	=	دایک
شیجاری	=	شینجا

هه لده سنس	=	رادبتن
له ده وره ی	=	له دورا
ده گه ری	=	د زخمین
ده لسن	=	د بویژبتن
با	=	بیلان
مردن	=	مه رگ
هه ندی جار	=	جارنا
وارپک ده که وی	=	تصادف ده که تن
چاک ده بیتده وه	=	شیفائی د بپشتن
به یمان	=	عه هد
ده مرئی	=	فه وت دبتن
به لام	=	لاکین
تاییه تنی یه	=	مه خسوسه
زور	=	زاف
که یف، تره وق	=	کیف
سن یه ک	=	سولس
چارپک	=	روبع
هه ژاران ، فه قیران	=	ژاران
به جی دینن	=	بجه هتینن
رنگای خودا	=	ریا خودی
ماره یه	=	قالن

په خشان و پژنامه

کۆنمان له کۆل سه رهه لڤانی پژنامه و کۆفاری کوردی په خشانیش که ونه
تۆناغیکی تروجم، جولیکی نازه ی تی که وت و هه ننگوی چوستی به ره و پێشه وه نا
وا بۆ نمونه دوو پارچه ده نووسین . په که م له پژنامه ی (کوردستان)
بلا وکراوه ته وه و دوو م له پژنامه ی (پژی کوردستان)
کوردستان (۱۸۹۸ - ۱۹۰۲)

(سه د هه زار شوکروه مد ئخودی ته علاوه شه م موسلمان خه لقی کۆین و زاین و
مه عریفه تیره هیش وزه کا دامه . ده رحه ق عه لیماندنا ^{عیلم} و مه عریفه قیره که له ک
ئایه تین جه لیله و شه حادیس شه ریفه هه نین دنیا بیده . جه قاسی موسلمان
هه بن ، گونروپا ژپین ، جه میاده مه کته باومه دره سه و جه ریده هه نن ،
دنیا بیده جه دبه ، جه نابه ، جریده دنفیسین . جه یفا من تیت ژکورداره
کورد ژ که له کته و ما زیده تر خوی هه زه کانه جامین ، ده به نین خوه دا
راست و قه وینه ، خورتن و دیسا وه که قه و مین دی نه خواندنه نه ده وله مه ندن
، دنیا بیده جه دبه ، جیرانی وان موسقوف چاوه به وی بچ بکه نزانن له و ما
ریا خودیده من شه ئ جه ریده یا ها نفیس به ئیزنا خودی ته عالا پاشنه به
هه ریازده زۆاده جاره کی ^{که زی جه ریده کی} بنفیسیم . نای قی من کره (کوردستان) ئه
جه ریده بیده شه زی به حسا قنجیا عیلم و مه عریفه تا بکه م ، لکود مرئ مرۆف
د عه لسه لکوده ری مده سه و مه کته بن قنج هه نه شه زی نیشا کوردا بکه م
، لکوده ری چه شه پدبه ده وله تین مه زن چه دکن ، چاوا شه پد کهن ،
پیتجاره ت چاوه دیسه ، شه زی جه میسا حکات بکه م جه تا نه پۆ که سسی
جه ریده کی هولی نه نفیس یه ، شه ئ جه ریده یا ماها یا عوولسی یه ،
له و ما ون که له ک کیمیایی هه بتن . شه ز هیتی دکه م کیمیایا جه ریده یس

هَنْدُ
 ژمنه بنفیسن چه می نشست و کونوو چی د بن کیمن یا شی آد چه کوه ریده
 شه فه ئیدی شه زئی ده ست مه قسه دی بکه م (ومن الله التوفیق) (۱)

د ۰ که مال نوئاد ۰ رۆژنامه ی کوردستان ، به غدا ، ۱۹۷۲ ج ۱ (۱)

لیکدانه وه ی وووشه گرانه کان

بوخودا	=	زخودی ره
ئیمه	=	ئه مه
هوش ، ئاوه ز ، عه قل	=	هشی
به ئیمه ی دا	=	دامه
هه ن	=	هه نن
چه ند	=	چقاس
شار	=	بازیر
داخی شه وه مه ، پیتم چه یفه	=	چه یفا من تیت
خوینده وار	=	خوه ندا
چونه	=	چاوه یه
بویه	=	له و ما
له ری ی خودا دا	=	ریا خودیده
ئیتا	=	نپسو
من	=	شه ز

قنجس	=	باشس
لكۆده رى	=	له كۆى
چاوه دمه	=	چون دمه بس
حه ميا	=	هه مهوى
عوولس	=	يه كه م
كيمائيس	=	كه م و كورتس
هنگس	=	هه وسا ، هه و حه له
هه ز هيقس د كه م	=	هيوادارم

(پۆزى كوردستان ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳)

۰۴ نوری - مه تانه ت و سه باتى قه وى كورد

(قه وى كورد قه ریب چوار هه زار سال له پيش ميلاد دا له شه رقی د یجله به عنى له مه وقیعی حازره دا هه ر بووه و زۆر ده فعه ش ئیسپاتی مه وجود یه تی میلی خوی کرد ووه .

هه ئده عه سر له پيش ميلاد دا به مه وجود ه ئیكى زۆر و ئینتیزامیكى فسوق العادة كلدانستانى ئیشغال کرد و چه ند عه سړیک به كه مالی ده بده به شه و جیگا یانه یان ئیداره و لهوتدا ئاسارى مه ده نییه تیان ته ئیسس کرد ووه . له پاشا له ته ره ف

ئاسوریه كانه وه به هجوومىكى زالمانه شه و جیگا یانه یان لى سه فدراره ته وه و مه وقیعی خوشیان ئیشغال كـراوه .

له دواى شه مه چه ند عه سړیک له ئیزر ئیداره ی موناوه به ی ئاسوریه و كلدانیه كانا ماوه ته وه ، كه وتوته ده ست ئیران له پاش چه ند عه سړیكى تریش كه وتوته ده ست یونان به عنى شه سكه نده رو وارسى . له پاشا رۆما له دواى شه و

تکرار شیران و له زه—ووری ئیسلامیه تدا که وتوته ده بست شه جزای مونه مپیته ی
ئیسلام و له زه مانی عه باسیه کاندای هولاکو، قه ره قوینلی، نال جه زایرو تورک
له گه ل شه م هه موو ئینقیلا به تاریخیه دا که له ئیرپیش ی ئوردووی جیهانگیرانی
شه رق وغه ریدا په ریشان بوون که شه گه ر شه م موها جه ماته دایمیه به سه ر
حوکومه ئیکس موعه زه مه دا بهه تاپه وه کو پومای شه رق، نه لیسان و نه ناوی له
پووی کائنات دا نه شه ما. قه ومی نه جییبی کورد مه و جوودی یه تی مادیه و لیسانی
میللیه ی خوئی موها خه زه کرد و له هه موو فورسه ئیک بالا استفاده ئیدیعای حه قی
ئیمان و ئازادی خوئی کرد ووه و . . .

قه هره مانی زور نامدار و حوکمداری زور فو عمال و عالی جه نابیان بووه وه کو
سه لاجه دین، که ریم خانی زه ند و سائیره .
علی الخصوص، شه مه چه ند سائیکه جه نابی حه زره تی مه لیکس
کوردستان یه عنی مه لیک مه حموودی شه ووه ل بو سه عاده ت و ته ره ققی
شه م میللته هه موونه وغه فیدا کاریکی ئیختیار کرد تا شه مجاره به ئامالی خوئی
که سه عاده ت و ته ره ققی شه م وه ته ن و میلله ته یه نائل بووه شه م میللته شه
له سایه ی هیمه تی وه ته ن په روه رانه ی موشا رئیله یهس یسه وه به پوئی سه عاده .
ت و ئازادی خوئی گه یشته .

هه رمینتی مه لیکس کوردستان

— ۰۴ نوزی

(۱) جه مال خه زه دار پوئی کوردستان ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳، به غدا

ژماره (۲)

لیکدانه وهی ووشه کرانه کان

:

قه وم	=	نه نه وه
قه ریب	=	نزیکه ی
شهرق	=	پوژ هه لات
غه رب	=	پوژ ناوا
موقیع	=	شوین مجیگا
حازره	=	ئیستا
ده فعهه	=	جار
ئیسپاتی کرد ووه	=	سه لماند وویه تی
مه وجود یهه ت	=	بسون
عه سر	=	سه ده ، هاخ ، سه رده
ئینتیزام	=	پیک و پیکس
فوق العاده	=	له عاده ت به ده ر
ئیشغالی کرد	=	داکتری کرد
ئیداره	=	به پتوه بردن
ئاسار	=	جیگا و شسون ، ده وس
مه نه نه ت	=	شارستانیتی
ته ئیس کردن	=	دامه زراندن ، بنیات نان
موناوه به	=	یه ک له دوا ی یه ک
واریس	=	میراتگر
زهوور	=	ده رکه وتن

ته واوکه ر	=	موتہ ممیہ
ہیژووس	=	تاریخی
له شکری	=	شورد وی
ہیژش ، بہ لوار ، ھہ لہ ت	=	موہاجہ مات
ہہ میشہ بی یسہ	=	دایمیہ
مہ زن ، کتہ ورہ	=	موسہ ززہ مہ
زمان	=	لسان
پاراستن	=	موحافہ زہ کردن
دہ رفہ ت	=	فورسہ ت
داوا	=	شید پما
بسہ کار	=	فہ عمال
بسہ زہ	=	عالی
بہ تاییہ تی	=	علی الخصوص
بہ ختاری	=	مہ عادہ ت
پہہککہ وتن	=	تہ رہ ققی
جسور ، چہہ شن	=	نہ وع
خوبہ خت کردن	=	فیداکاری
ساوات	=	نامال
دہ ستس کہ وت	=	نائیل ہوو
تایسن ، گووسن ، ناویراو	=	موشارٹیلہ بیسی
پاشا	=	مہ لیک

ده وری میجه رسون له به ره پیدانی به خسانی کوردی

میجه رسون

کابرایه کی سیاسی و که موی شینکلوز بود ، پیش شه ری به کسی
چیمهان به پیش هاته پنه هه لات ، چوه شیران وفتری قارس و کوردی به کی
باش بود . ناوی له خوئی نا (میرزا غلام حوسین) ۰۰۰ هه ربه م ناوه وه -
ماوه به ک له خزمه ت تاهیر به کی جاندا مایه وه به لام تاهیر به ک به زیره کی
خوئی زانی شه مه فارسه ونه کورده به لکو شینکلوزه و به پیش هاتوته شه و ناوچه به ۰۰
شه و خوئی وه دیری نا ۰۰۰

میجه رسون پاش که پانه وهی بو شینگله ره دو کتیب له باره ی کورده وه نویسی :

۱- بو کوردستان و هیزو بو تاپیا به دزی - ۱۹۱۲

۲- ریزمانی کرمانجی یان زمان کوردی - ۱۹۱۳

پاش شه ری به که م جیها نیش که شینکلوز که یشته عیراق ، له بهر شه وه ی میجه
رسون پیشتر شه و ناوه ی دی بود شاره زای زمانه و ره وشت و هه لاس و که وتی
خه لکه که بود کرد یانه لئیرسراوی سیاسی پیشان له به غدا و پاشان لسه
سلیمانسی ۰۰۰۰

میجه رسون شه و کاته ی له به غدا بود ، ریزنامه ی نیگه یشتن راستی ده رکرد و
زوره ی و تاره کانی خوئی ده نویسی ۰۰۰ چونکه کوردی به کی زوره وان و
پاراوی ده زانسی .

که چوه سلیمانیش به که ریزنامه ی (پوشکه وتی) ده رکرد وچ له پئی ی
نویسنده کانس خوئی ، بیت وچ به هاندانی نویسه ران بیت بو نویسنده
کوردی به تی خزمه نیکی زوری پیش خستی نویسنه کوردی کرد وه .

سۆن حه زى له پيشكه وتى كورد و زمانى كوردى بوو ، هه رپويه ش پوژنامه كه ي به ناوى (پيشكه وتن) ده ركرده له سايمانى ۰۰۰ كه سۆن بوو به حاكى سياسى سليمانى به كه ر كوردى كرد به زمانى خوڤندن و نووسين و زمانى په سمى نيوان ده زگاكاني ده وله ۰۰۰ كتيبى ته لفباي كوردى چاپ كرد و به سه ر قوتا بخانمكندا به شيره وه و ...

ماموستا كاني هان دا به كوردى ده رز بلينه وه .

• هه روه ها سۆن هه وليكى زۆرى دا زمانى كوردى له ووشه ي بيگانسه پاك بكاته وه بووه مه ش نووسه ره كاني هان دا بووه وهى به كوردى به كى ره وان و په تى و بى گرى بنووسن بووه م . هه به سه ته ش پيش بركى به كى له نيوان نووسه رانى كورد سازدا بو نووسينى كوردى به تى ۰۰۰ زور نووسه ر له پيش بركى به دا به شدارى يان كرد ، ته م سيبانه پاداشتيان وه رگرت :

۱- شيخ نوورى شيخ صالح ، شيعرى (جوت و گاشتوكى چاكه) پاداشتى يه كه م ۵۰۰ رپويه .

۲- زه كى سائب ، په خشانى (بى نازيشان بوو) ، پاداشتى دووه م ، ۳۵ رپويه .

۳- جه ميل سائب ، په خشانى (پوژمويه بوو نيوك) ، پاداشتى سئ يه م ، ۲۵ رپويه .

ته مه ش نمونه به ك له و (بوژانين) سه ي سۆن نووسيوويه :

(بوژانينى هه موو : مه جيدي كورپى عه لى هه مه وه ندى ، ۲۷ ساله ، ده سه پياوه ، سئلس پوژ د ريزه ، پيشى توپه ، بووى سووره ، پياوى كوشتوووه وه لاتوووه ، هه چ كه سئ هه والى ته و مه جیده بدا كه بو كسوى چوه يا بى گرى و بى گره نيته حوكمه سئ سه د رپويه ي ته دريتمى .

(۱) حاكى سياسى : ميه ر سۆن (۱)
.....
(۲۰)

به کوردی ده توانین له باره ی خزمه تی میجه رسونه وه بلین :

۱- خوئی کوردی یه کی باشی زانیوه ونوو سینی به کوردی زوره له پیزنامه ی (تیگه یشتن راستی) و (پیشکه وتی) که بو پروپاگنده ی سیاسی ده ری کردون ۰۰۰ هه ره م کوردی زانینه شه وای کرد بوو زمانی کوردی خوش بوئی و هانی نوو سینی کوردی په تی بسدا .

۲- جگه له زانینی زمانی کوردی ، سون زانا یش بووه له زمانه که مان هه وه تا کتییکی داناوه له سه ر پیزمانی کوردی و کوپه لئی ده تی چیروک و په خشانسی فولکلوری و فه ره نگوکیکی زیاتر له سه د لاپه ره ی ئینکلیزی-کوردی له گسه ل بیا وکرد و ته وه ۰۰۰ (۱)

۳- میجه رسون ده وریکی زوری بووه له پیش خستی په خشانسی هونه ری کوردی و ۰۰۰ زمانی پاک وپاراوی کوردی ، شه مه ش له وپیش پرکی یه دا ده رده کوی کسه له (پیشکه وتی) دا بو نووسه رانی شه و سا سازی دا ۰۰۰

۴- سونیه ده یویست زمانی کوردی له کوردستان بچه سپینق و بیگاته زمانسی ره سسی هه ریویه ش ه خویندنی له توتابخانه کان کرد به کوردی و نامه ی ره سسی نیوان ده زگا کانی ده وله تی کرده کوردی ۰۰۰

ووتار بریتی ہے کہ پارچہ نووسہنکی ہے کہ یہ پہ خشان دہ تووسری و بسہ
زمانیکس پاک و پرہ وان دا دہ پڑی و ہست و بیری نووسہ رہ کہ ی دہ رده پڑی .
ووتار بہ زور جور دابہ ش کراوہ بہ لام باوترنیاں ہے وہ یہ کہ ووتار دہ کسا
بہ دوو جور :

۱۔ ووتاری خودی

۲۔ ووتاری بابہ تی

جوری ہے کم گوزارشت لہ خودی نووسہ رہ کہ دہ داتہ وہ و کہ سیتی نووسہ ر
دہ رده خا کہ چنی جوری دوہ م زباتر راستہ قینہ ی زانیاری دہ رده پڑی
ہوئے کہ متر کہ سیتی نووسہ رپیشان دہ دات .

ہہ رہہ کہ لہ م دوو جورہ سہ رہ کی ہے چہ ند لکیکی لی دہ ہوتہ وہ .

ووتاری خودی کہ ووتاری ہے دہ ہی و ہونہ ری دہ گریتہ وہ . لہ ووتاری بابہ تی
بہ کاپیکہ رتہ چونکہ بہ بہ ست لہ ووتاری خودی ہہ رتہ نیا کہ یاندنی بیرو
زانیاوی نی ہے بہ لکو بزواندنی خونہ ریشہ . نرخنی ہے م جورہ ووتارہ لہ م شتانہ
دایمہ : ۱۔ بیرو۔ ہے گہر ہیریک نہ ہی ووتارہ کہ دہ رتی مانای
وایہ نووسہنہ کہ گیانی تیدا ناہی و بریتی لہ کوہ لہ ووشہ ہے کی پیزکراوی ہی کلک
ہوئے ہیر پرہ گہ زی سہ رہ کی ووتارہ .

۲۔ دہ رپیشی ہہ ست و سوز و کہ سیتی نووسہر . ہہ رتہو ہہ ست و سوزہ ہے
ہیتز دہ داتہ ووتارہ کہ وای لی دہ کا خونہ رپیزوینسی .

۳۔ شتوازی ہے دہ ہی ناسک و بہ پیز . ہے م شتوازی شجای دہ روضی دہ داتہ
خونہ رو خوشس و ہستی ہی دہ بہ خشن .

کورت مئروویه کی په یدا بون وپه ره سه ندنی ووتار

له شه دمی جیپانیدا ، ووتار به گشتی به سه ر دوو قوناغ دابه ش کراوه ؛
قوناغی پیش مونتین (۱) و قوناغی دواى مونتین .

پیش مونتین ووتار به و مانا هونه ری و به و ده سنورانه ی شینستا هه یسه
نه زانرا بویو شه هه بویو ته نیا ره که زو سه ره داوی ووتار نووسین بویو . شه م
سه ره داوانه ش له شه ده بی یونانی کونه و ده ست پن ده کن . لای فینا
گوزس و زه ینه فون و شه بیکور و شه فلا تون و شه ره ستو تیو فراست و فلو تار خس
شه فلا تون دور ره که زی له نووسینه کانی به کار هیناوه (گتو گو ، سه ر
به ستی) که پاشان مونتین له ووتار کانیدا سوودی لی و ره رگرتن .
شه ره ستو که پینچکه ی فراوانی و پاشکاو ی گرتیو به کار ی کرده سه ربیکون .
تیو فراست که پیشره وی و شه سف کردنی که سانه کارنکی زوری کرده سه ر
لابروپتری . شه ره نسى که ووتار کانی بویو سف کردنی جوری تاییه تی که سان
ته رخان کرد بویو .

(۱) مونتین (۱۵۳۳ - ۱۵۹۲) نووسه ریکی ناسراوی فه ره نسى په یه که م
که س بسو هونه ری ووتاری که یانده پوپیه . هه بویو ووتار کانی به دوو به راک
بلا و کرده و به ناوی (هه ولدان - منه بویو) شه م ووتار نووسه
له بنه ماله په کی دیار و پایه دار بویو . شاره زای شه ده بی فه ره نسى و یونانى و
رومانی و شینالی بویو . کابرایه کی خپار تیزو په وشت په روه بویو . بروای بسه
سه ره ستی هه بویو له نووسیندا . به کوشش و هه ولی بی ووجانی توانسى
پینچکه په کی تاییه تی له بواری ووتار نووسین بشکونى و شه م هونه ره شه ده بی په
بچه سپینس .

پاش یونانہ کان ، رومانہ کانیش زور نووسہ ری ناودا ریان لیٰ ہ لکہ وت
 وہ کس : یولیوس قہ یسہ ر ، دیوجینیوس ، کونٹلیان ، ہوراس ، شیشرون
 سنیکا ۰۰۰

لہ چاخہ کانی ناوہ راستدا (۴۰۰ - ۱۴۵۳) تہ دہ بی تہ وروپی بہ گشتس
 کہ وت زپر کاریگہ رودہ سہ لاتی بوریاوہ پی گاوری ، پویہ ووتاری تہ دہ بیسی
 و ہونہ ری کہ وت کسزی . تہ نیا ووتاری فہ لسہ فی و پامانی (تا ملی) گہ
 شاید وہ تہ ویش خزمہ تی فہ لسہ فہ ی ثابینی گاوری دہ کرد . لہ سہ رده ہدا
 ہ پیر ٹوگستین و پوتوسو تومای تہ کوینی و چوسہ رو مہ ند فیل حدہ رکہ وتسن .
 لہ چاخہ ریانہ وہ دا (۱۴۵۳ - ۱۶۰۰) شان بہ شانی گہ شانہ وہی تہ دہ بی
 و ہونہ ری ووتاریش وہ ک لکیک و جوڑیکی تہ دہ بی کہ وت نہ ش و نما بہ تاییہ تی
 دا ہاتس چاپ لہ لایہ ن گوتہ نیبرگی تہ لمانی دہ وری زوری ہہ بوو لہ پہ رہ پیدائی
 تہ دہ بہ گشتی و ووتار بہ تاییہ تی . لہ م چاخہ دا توامسی ٹیلیوٹ و فیلیسب
 سدنی و توامس موروراپولتی و مونتین ہاتہ مہ یدان .
 مونتین کہ (ہہ ولہ کان) ی خوی بلا و کردہ وہ بناغہ ی ووتاری نوئی ی لہ تہ دہ بی
 فہ پرنسی و جیہانیدا چہ سپاند و کاریکی زوری کردہ سہر نووسہ رہ کانی سہ رده -
 مسی خوی و تہ وانہ ی دوا ی خوی .

لہ سہ دہ ی حہ قدم (سہ دہ ی دہ رکہ وتی رپیازی کلا سیک نیوی) او
 سہ دہ ی ہہ قدم (سہ دہ ی شوپشی فہ رہ نسی و بلا و بوونہ وہ ی بیسری
 سہ رہ ستی و یہ کسانسی) زور نووسہ ری بہ رز ہہ لکہ وتن ، بہ تاییہ تی لہ
 سہ دہ ی ہہ قدم کہ بہ ہوئی دہ رچوونی بلا و کراوہ و پرہ و سہ ندئی چاپ
 ووتاریش کہ وتہ گہ شہ ونہ ش و ماسا .

لہ سہ دہ ی نوزدہ ہدا ، ووتار ہہ رہ تہ واوی چہ سپا و بوو بہ خاوہ نی

ده نك و سه نكي خوي ۰۰۰ ته مه ش له ساي كه شه سه ندني پوژنامه و چاپه معني كه هيزو گوپيان به موسيني ووتار به خشس ۰۰۰۰

تا پوژي ته مپوش ته م هونه ره ته ده بي به ده وزيكي گزنگي له ته ده ب و پوژنامه دا هه به ۰ چونكه ووتار و پوژنامه وه ك شپو خه تي پوول قه ت ليك دانا پرين ۰ پوژنامه پيوستى به ووتاره و ووتار يش له سي به ري پوژنامه دا گشه ده كا و پيش ده كه وي ۰

له ته ده بي كورد يشدا وه ك له باسي په خشاندا قسه ي لي كرا ۰ ووتار هه سر چيه نده وه ك سه ره تا و ره كه زوبنه ما پو پيش ده رچووني پوژنامه ده چيته وه به لام چه سپان و ۰۰۰۰

بلا و پونه وه ي بو ده رچوون و په ره سه ندني پوژنامه كه ري ده چيته وه ۰ هه ره له كه ل ده رچووني به كه م پوژنامه ي كوردي ۰ (كوردستان) ، ووتار يش كه وته جم رچوول و به ره و پيگه يشتن هه نكاوي ناو زور جوړو لك و پيوي لي بوپوه ۰

(هه ندی نيشانه ي ووتاري هونه ري چاك)

۱- ووتار پارچه په خشانكي كورته ۰ به ده وري (۱۰) لاپه ره ته خمين كراوه ۰ ووتار له مه ش كورتر هه به به لام ته كه ر زور زياتر بي له سنووري ووتار ده رد مچي ۲- ووتار باسكي سه ره خوي ۰ واته نه كورته ي باسكي د پيژنه ونه نويشكس پيژنه يسه كي دوو رو دريسنه ونه ليك كيشانه وه ي بيريكي زور كورته ۳- ووتار له چه ند په ره گرافيك پيك دي ۰ هه ره كه بيريك ده كه يه ني به لام هه موو بيره كاني په ره گرافه كان له ده وري به ك بابه تي سه ره كيدا ۰ ده سوورپنه وه ۰

۴- ووشه و رسته ي ووتاري ته ده بي هه موو بزار ده و له جين ۰ خزبه نسي ده رپيني بيرو هه ست و سوزه كه ده كسه ن ۰

۵- ووتاری ته ده بی تامانجی سه ره کی بزواندنس خوینه ره . . . پوسه
له هه ست و سۆزی نووسه ره وه هه لده قولی و ده زینته ناو هه ست و سۆزی
خوینه رود هه بخروشینی .

۶- نازوشانی ووتارده بی له که ل ناوه زوکی باسه که بکونجی . وانسه
ده بی ووتاره که هه مووی به ده وری ناونیشانه که دا بسوه پته وه .
ئیسناش هه ندی نمونسه ی ووتاری کوردی ده خه ینه پیشی جاو .

شاکر فە تاج

۱- گوندی ئازاد (۱)

شاکر فە تاج

_____ سالی: ۱۹۱۴ له سلیمانی هاتوته دونیا وه . سالی ۱۹۳۶
کولێزی مانی له به غذا ته واو کردوه له (کومه لی لاوانی کورد) و (کوملی
زانستی) دا ئیشی کردوه . ماوه یه ک له به شی کوردی ه زانکوی به غذا
ده ززی گوتوته وه . یه که م چیرۆکی سالی ۱۹۳۴ به ناوی (به هه شتی ژین)
له (یادگاری لاوان) بلام کردوته وه . زور فە رمانی میری بینیه وه . دوا جبار
جیگری سه زوکی ته نجوو مه نی یاسادانانی ناوچه ی کوردستان بوو . له سالی
(۱۹۶۳) وه که وته تاماده کردنی (پرۆژه ی خوینده واری کورد) و ئاسا
ئیسنا ده وری هه فتا کتیب و نامیلکه ی بلام کردوته وه . له نووسینه کانسی دا
وه ک له م ووتاره ی ئیره دا عدا یاره ه برپوای به پیمازی ره خه گرانه ی چاکه
کاری هه یه .

(گوندی مه زن له ژیرباری گرانی جووته برای زوردارا ته ینا لاند چونکه
ته بووه هه مووگوندی بهک له و گونده دا هه ر سالی چه ند جارێک سه رانه
به و دوو ئاها به بسدات جگه له وه ته بوو ژن هیان دا پیشه کی سورانه یان
بداتی . ته وه ی بیته فە رمانبه ری فە رمانبه وایی هه میسان به رتیلیسان

بداتی ته وه ی بیه وئی خوشه ویستی نساو خوئی و ناغسا کان بهارنزی هه مسوو
ده م دیاری همان پیشکه ش بکات ه چونکه ته گه ر وایان نه کردایه نه یانته توانی
له و فرمانا نه یان بهمنده وه . ته مانه له وئی بوه ستن . ته بوو دانیشتوناسی
گوندد گه لیک شتی تریش بو ناغا کانیاں بکه ن وه ک ، بیگا رو باره بوو کردن و شه پر
بو کردن به خوړایی ته گینا زه وی به فه رمانپه وایی به کانیاں له ده ست
ته سینرایه وه ، فه رمانه فه رمانپه وایی به کانیاں لئ وه ره گورایه وه ، هه روه ها
له به خششی روو خوشی جووته ناغسا ش بئ به ش ته مانه وه .

به م ره نکه ته م گونده به سه زمانه ، ده میکی دوورو دویر له ژیر
مونه کی هه ژاری و دیلی و به نده یی ته و دوو ناغا به پیزه دا مایه وه به لام
سه یر ته وه به ه ته و ناغایه ته و هیژوده سه لات ته یان به هوی فه رمانپه وایی
یه وه ده ست که وتبسو : چونکه هه موو ده م هات و چویان ته کرد بو لای
فه رمانبه ران دانیشتوناسی گونده که یان وا چه واشه کرد بوو که فه رمانپه وایی
له پشت هه ردو کیانه وه ، چی یان لئ بکه ن بویان ته چینه سه ر ، ناغا کان
یه کیکیان ره زه کانی فه رمانپه وایی له فه رمانپه وایی وه رگرتهو ، به مزیکسی
که م به لام خوئی به مزیکسی مه زن میدا یه وه به لادی یه کان .

(۱) شاکیرفه تاج ، ژینی نوئی ، به غدا ، ۱۹۵۹ ، ل ۲۵ - ۲۷

ئاغاكى تىرشىيان بو بووه فه رمانبه ريك زه وى و په زه كانى فه رمانپه وايىسى
سه پاراست له و گونده دا .

سه و دوو ئاغايه كه چه ند سالىك له وه پيش كېچ له باخه لېغان دا سه وزه
له گيا نعيان سه گوت و كه سيش له دانيشقوانى سه و گونده سه رى بو دانه سه
نه واندن و گوى نه سه دانى و سه رانه ي پى نه سه دان به هوى سه و
دوو فرمانه وه كه له سه ره وه پيشانمان دان ، واخويان له فه رمانبه ران نزيك
خستبوه وه ، واگوندى په كانيان چه واشه كرد بوو ترساند بوويانن زورى پى نه چوو
هينزه سه لانه كه ي پيشويان بو خويان گېراپه وه و سه و گوندى په سه

سه زمانه بو كه لكى ناپوخته ي خويان پووت و نابووت و كر كرده وه : خويشيان
كه يسانده وه په لى هه ره ده و له مه ند و هه ره ده سه لدارى سه و ناوه .
به م په نكه ، له كه ل گوندى په كان دا : هه ژارى يان گورى په وه سه

ده و له مه ندى ، پى ده سه لانيشيان گورى په وه به كه و ره يى . . .

بم په نكه ، چه رخی پوزگار چند سالىكى وا ناخوشى پابوراند به سه ره و
گونده كلوله دا . به لام زوردارى له ووزه ده رچوو . پوزگار گورا ، گوند

چاوى كرده وه ، له فه رمانبه رانى سه و وه خسته شاك و ته را هوتورى داد خواهى
و چاكي په يدا بسوون . گوند له پى راپه رى ، له پى هو پوئى هينا ، مافى

خوى له فه رمانپه وايى كه يانده و پى شه پو پى خوين پيوه ندى زوردارى پچراند
به م په نكه ، سه ردارى گوند كه و ته وه ده ست دانيشقوانى گوند ، سه ر

به ست و ئازادى يان بيونه پيشه نك بو بو و ژانه وه و پزگارى يان سه
هه ژارى و له نه خونده وارى و له ده رده دارى . گوندى مه زن ئازادى خوى

سه نده وه ئاغاكان ناچارمان به سه رشورى په وه ده ست له كاروبارى گونده كه
بگوشنه وه . به م په نكه ، راستى و دروستى و داد خواهى سه ركه و ته وه

به م په نكه ، كه لى نه ژاد مه ردايه تى و ئازادى په روه رى خوى نوانده وه . . .

لیکدانه وه ی ووشه گرانه کان

گوند	=	دی
گوندی	=	لادی یی ، خه لکی گوند
مه زن	=	گهسه وره
سه رانه	=	باجی سه ره که س
سووانه	=	سه پاره یه ی به بونه ی ژن هینان ناغا له کرمانجی دسند
به رنیل	=	ره شسوه
بیتگار	=	سوغره ، ئیشی خوونی و خورایی
باروسو	=	پیتاک
مونه که	=	میژده زمه
چه واشه	=	سه لقی شیواو
ره ز	=	باخ ، به تاییه تی شوینی دارمیوی لی چاندراپی
مز	=	کوری
کپه له باخه لی دا سه وزه لی گیانم ته لی = درکه یه له گبرفان به تالی ، له بی		پاره یی له نه بوونی .
سه ری بو داته نه وینی = سه ری بو شور ته کا		
که لک	=	سوود
ناپوخته	=	ناریک ، نابه جتی
رپوتی کرده وه	=	سه وه ی هه ی بوو لی ی سه ند
نابووت	=	په رپووت ، بین پاره
کلول	=	به سه زمان
وزه	=	هیزو توانا
هوگر	=	منوو
داد خواهی	=	داد په ره ری

هو پوژمی هینا	=	شالای هینا
پچرانندی	=	پسانندی
پیشه نك	=	پیشره و پیشه وا
بوژانه وه	=	گه شانه وه
ده سنی کیشایه وه	=	وازی هینا
نه زاد	=	ره سه ن
نوانندی	=	پیشانی دا

۲- نه خوننده واری (۱)

عه لادین سه جادی

عه لادین سه جادی

ناوی عه لاده دین کوری نه جمود دینی باراوی یسه ، سالی ۱۹۱۵ له دی ی (باراوی) له (سروچک) له دایک بووه . دوو سالی بووه مالیان چونه سلیمانی و خراوه ته به رخویندن هه له بجه و قه ره داغ و - مه ریوان وه ورامان و بانه وه سه قزو موکریان گه راپوه .

سالی ۱۹۳۹ شیجازه ی مه لایه تی لای ماموستا شیخ بابا عه لی ، له مزگه وتی شیخ شه وره حمان ، له سلیمانی ، وه رگرتووه . پاشان چونه به غداو خه ریکی به پتوه بردن و ده رکودنی گوڤاری (گه لاویتر) و (نزار) بووه له زانگوی به غدا ، کولیتی شه ده بیات ، به شی کوردی ، چه ند سالیك ده رزی گوتونه وه . شه ندای شه نجوو مه نی یاسا دانانی ناوچه ی کوردستان بسود .

به هاری ۱۹۷۴ کرا به شه مینداری گشتی شه وقاف .

عه لاده دین سه جادی گه لیک کتیبی له شه ده باور ره خنغو میسژود و فولکلور داناره وه کسو :

- ۱- میژوری شه ده بی کوردی ، به غدا ۱۹۵۲
- ۲- لیگولینه وه ی شه ده بی کوردی ، به غدا ، ۱۹۶۷
- ۳- نرخ شناسی ، به غدا ، ۱۹۶۹
- ۴- رشته ی مرواری ، (۸) به رگه
- ۵- هه میشه به هار ، به غدا ، ۱۹۵۰

(۰۰۰۰ هه ژاری ونه خووشی دوولقی شوومن که له نه خوینده واری ده بنه وه ، نه خوینده وارمیش داریکی پی سیه ری وه یشوومه یه کپده خواو خول ده خواچ چ شوینهکسی به دل بوو ، له چ لایه ک خزمه ت کرا بنجی تیدا ده کوتیت هه نسا خه لکی شه و شویننه هه ستی پی ده که ن که هه ستیان پی کرد ریشه کوشی ده که ن وله شوینه که ی گول و ریحانه ی خوینده واری ده نژرن به هوشی ئیخلاس زه وی یه که ی ده کیلن ، به ناوی وورایی ئاودیری ده که ن ، به به نجسه ی یه کیتی بژاری ده که ن . ماوه یه کی زوری پی ناچیت دینه به ر ، که هاته بسه و نه خووشی به لایه ک داراوده نیت و هه ژاری به لایه ک دا ته فرو توونا ده کات که هاته به ر له که لاکه ی ، له به ره که ی له بونه که ی قوپکی مینایی ده گزیته وه ، ئاو - ینه یه کی بالانما دروست ده کاله به ر ده می دانیشتوانی شه و شوینه دا داید نیت ۰۰۰۰ بوجسه سی ؟

بو شه وه ی هه موویان خوینانی تیدا ببینن ، هچ که م و کورپی و نانه واوی و ناشیرینی یه کیان هه یه لایسه رن ، سه ره له نوئی ره نگیکی تازه و به رگگسی نوئی له به ر که ن . جا شه و وه خته چی ده که ن سه ره ستن : ئاسن ده فیرینن به نسا سمان دا چاوی کوپر چاک ده که نه وه ، عومری کورت دژر ده که نه وه ده نگی دوور نزیک ده خه نه وه ؟ ئاره زوی خوینانه . خوینده واری ی هه مسوو

(۱) عه بدوللا شالی و ۰۰ زمان و شه ده بی کوردی - بوپولی شه شه می ئاماد میی هه ولیسر ۱۹۸۲ ل ۲۴۷ - ۲۴۸ - ۲۴۹

شتیکسی له ریگه دایه . شم ده رده له شه ورپادا هه بوو چاریان کرد و پالیان
 پرتوه نا . شه ورپا به هوی شم خوننده واری به بوو به و شه ورپا به ی که شینسه
 ده بیونیسن .)

لیکانه وهی هوشه کرانه کان

_____:

نه بوونی	=	هه ژاری
چل ، لك	=	لسق
به د ، خراب ، دمور ، نه حس	=	شوم
زیانده ر	=	وه بشوومه
خول ده خوا ، به ده وری خودا ده سوور پرتوه	=	گرده خوا
په آک ، پيشه	=	بنج
له په گه وه هه لکه نندن	=	پيشه کیش
ده چینن ، ده پوینن	=	شه نیژن
دلسوزی	=	شیخلاس
ناگداری ، هوشیاری	=	وریایی
شتی خرابی لی ده رده کن	=	بژاری ده کن
به رهه م ده دا	=	دیت به و
ده که وینه دوا یسه وه	=	پاوی ده نی
له ناوی ده بسا	=	نه فروتوونای ده کا
په لك	=	گه لا
شووشه بی	=	مینایس
نه ینوک	=	تاوینه
گه وره په ک به به ژون	=	بالانما

که م و کوری = نانه واوی ، خه وش
 ناشیرینیسی = دزیسوی
 ناره زود = مگوسز ، حوز

خه بات (۱) جوامیر

(کابرایه کی وه ک من که له ژیاندا له ده رده سه ری وچه وسانه وه بسه ولا وه هیچی ترم بونه ماوه ته وه ، کزیکاریکی وه ک من که پوز تا شیواره رهنج ده ده م و هه لده سووریم و بسه ناره قی ناوچه وانم به رهه م دینم . که چی له باتسی ته وه ی خووم به ری ره نجه که م بخووم خه لکی تر ، ناغا کانم ، کورفانی پت پرت مکن و خویشم سه رگه ردان و برس و ره نجه پوز . هه ره ک ده لپین :
 " کرده ی من و برده ی شه یتان " منداله کانم بو کولیره یه ک هه ناسه ی سارد هه لده کیشن .

جا ئیتر بو خه بات نه که م ؟ بو له خه بات بترسم ؟ چیم هه به لده کوسم بیجس ؟ هه موود و نیاش بسووتی پروشیکی منی پتوه ناپوات . که واتسه هه ر خه بات ده که م ، چونکه له شه نجامدا هه ر سه رده که وم ئینججا سه رکه وتن خووم و براو هاو پت کانم پزگار ده کات و کووت و زنجیره کانسی ده سست و پیشمان له کوس ده چی و هه تا هه تایه شه لقه ی پساو پارچه پارچه بم لا و بو لاماندا پلا و ده بنه وه . هه ر به مه له برسیتی ونه بوونی ونه خوینده واری و کویره وه ری ژیان پزگارمان ده بیت و دوا پوزیکی خوش و به ختیار بو خوومان ونه وه ی دوا پوزمان داده مه زرینین . شه وسا هه مووچه زنه پیروزمی سه رکه - وتن له یه کتری ده که یسن .)

جوامیر ، خه بات ، هاوکاری ژ ۱۰۱ ، ۱۹۷۲ ، . . له وه ده چی جوامیر نازناوی نووسه زیک بپ نه ک ناوی راسته قینه . . نووسه ره که د یارنی یه کنی یه بووسه ژینامه مان نه نووسه سی .

لیکانه وه ی ووشه گرانه کان

ده رده سه ری	=	ناخوشی و جه زره به
بته وسانه وه	=	زور لئ کران
به ولاوه	=	بیجگه له
ره نج ده ده م	=	تی ده کوشم ، شیش ده کم
به رهه م دینم	=	ده ست ده خه م
له باتی	=	له بیاتسی
به ر	=	به رهه م
شاغا	=	گه وره وده سه لاتدار (خاوه نی دی)
گهرنسان	=	به رک ، باخه ل
سه رگه ردان	=	ویل ، گومپرا
ره نجه پد	=	ره نج به فیپو ، شه وهی شیش ده کاو هیچی دست ناکه وی
کولیدره	=	نان ، شه ستوورک
هه ناسه ی سارد	=	شاخ
له کیس چوون	=	له ده ست چوون
پووش	=	گویای ووشک
کوت	=	توق و پپوه ند
نه بوونی	=	هه زاری
کویره وه ری	=	ناگرووری ، کلولی
داده مه زرشن	=	دروست ده که ن
شه وسنا	=	شه و خه له ، شه و کانه

نه خوشی که مېوونی خوښـن (۱) د . نه وزاد

(نه خوشی که مېوونی خوښن هه رجه نده به پښی ناوه که ی وا ته که په نیت که خوښی ناده میزاد له شدا که م ته بینه وه به لام راستی په که ی ته وه یسه خړولکه ی سوور ، که له خویندا هه یه و به شیکي گزنک و بایه خداری خوښه ، ژماره یان کم ته بینه وه . هه ندی جار به هو ی هه ندی جوړی ته م نه خوشی یه وه ته م خړولکه سوورانه که م د روست ته بن یا خود به پیک و پیکي د روست نابسن تا هیموگلویینی ناو خړولکه سوووه کان که م ته بنه وه .

هو ی د روست بوونی ته م نه خوشی یه : وه کو ووتمان به هو ی د روست نه بوونی خړولکه سووره کانه وه په یدا ته بیت که پویستی یان به پروتینات و فیتامینات و ناسنه . که مېوونه وه ی هه رشتیک له مانه له له شی مړودا ، ته م نه خوشی یه د روست ته کات . جاری وایش هه یه له خوښن به ریونهوه د روست ته بیت و هه ندی جار یس به هو ی نه خوشی تره وه په یدا ته بیت .

نیشانه کانی ته م نه خوشی یه: پره نگی زه رد ته بیت و سه ری ژان ته کات و توانای خواردنی که م ته بیت وه و ده ست و پښی سارد ته بیت وه . که لږ جار یس سر ته بیت .

بوده ست نیشان کړا نی ته م نه خوشی یه : هه ندی له خوښی ته و مړوفه وه رته گهریت و ته ماشای ژماره و خوښی خړولکه سووره کانی خوښـن ته کریت و نرسبه تی هیموگلویین له خویندا ، ته وسا ته توانریت بوون ونه بوونی ته م نه خوشی یه ده ست نیشان بکرت .

چاره کړدنی : ته پښی ته ونه خوشه پروتینات و فیتامینات و ناسنی زور بد رتی و هه ندی جار یس خوښی بد رتی و ته که ربه هو ی نه خوشی یه کی تره وه تووش بوویت ته پښی ته ونه خوشی یه ش چاره سه ربکرت .

(۱) د . نه وزاد ، نه خوشی که مېوونی خوښن ، هاوکاری ژ ۱۶۳ / ۱۹۷۳

لیکدانه وه ی ووشه گرانده کان

هه رچه نده	=	ئه گهر چی
به پئی ی	=	به گۆزه ی
وائه گه به نیت	=	مانای وایسه
ئاده میزاد	=	مروف ، بنیاده م
بایسه خدار	=	گۆزنگ
جسور	=	چه شهن
یاخسود	=	یا ، یان
به یدا ده بیت	=	ده رده که ویت
خوین به ربوون	=	خوین پویشن
ژان ده کا	=	دیشی
توانای خواردن	=	ئاره زوی خواردن
سپوون	=	میرووله کردن ، پھین
چونئیس	=	بار ، حاله ت
نیسه ت	=	پرسنه
ئه وشه	=	ئه وکاته ، ئه وجه له
تووش بوون	=	دوچار بوون

به شی سنی به م : چیرۆکی کورت (کورته چیرۆک)

هه رچه نده ره آک و پشه ی چیرۆک زۆر کۆنه و له میرووی شه ده بی جیهاندا
بسۆ هه زاران سال پیش ئیستا ده چینه وه و خوی له قالبی هه تایه تی فولکلوری و
شه فسانه چیرۆکی گیانداراندا ده نۆتی ، به لام کورته چیرۆکی هونه ری به ماناو
شیوازو دارشتنی نوێ وه ته نیا له سه ده ی نۆزه ه مدا قالبی خوی وه رگرت و
رینچه ی تاییه تی خوی دۆزی به وه .

له شه ده بی جیهاندا ، سنی چیرۆککۆوسی به دا هینه ری به ردی بناغه ی شه م
هونه ره دا ده نرینه ، چونکه شه وان بوون شه م هونه ره یان پیش خست و گه
یاندا یان پۆیه : .

۱- شه دگاره لان پۆ - شه مه ریکی

۲- گتی دو مویاسان - نه ره نسسی

۳- چینه ه ف - پوو - سسی

ئیدی شه م هونه ره وورده وورده که وته ناو شه ده بی نه ته وه کانی ترو میلیه
تانی تریشه وه کوژانریکی شه ده بی وه ریان گرت و بۆ ده رپیش هه ست و
سۆزو بیروباوه ری خویان به کاریان هینه .

چیرۆکی کورت به گشتی دوو جـۆره :

۱. چیرۆکی نه رکیسی

بش چیرۆکی ته حلیلی

جۆری دووه م به م دواپی به سه ری هه لداوه ، زیاتر باهخ به شی کردنه وهی
باری ده روونی پاله وانی چیرۆکه که ده دات تاره چاو کردنی هیلی گشتی
(پشه کی - گرتی - شه نجسام) که له چیرۆکی نه رکیسیدا بایه شی هه یه .

ره گه زه کانی کورته ه چیرۆک :

۱- کس - پالە وان _____ کئی ؟

۲- کات _____ که ی ؟

۳- شوین _____ له کوئی ؟

۴- پوداو _____ چون ؟

۵- سه باره ت _____ بوچی ؟

۶- نه انجام _____ چسی ؟ (۱)

کورته چیرۆک وه ک نیشک وایه له ساتیکی کورته ده خریته سه ریه ک که س
یان یه ک پوداوی بچووک و پوداوی بچووک به ووردو قوولی پشانی ده دا .

چیرۆکی ته رکبسی هیلکی گشتی له مانه پیک دی :

۱- سه ره تا

۲- گری (کوشه ی گری یه که ، کردنه وه ی گری یه که)

۳- کوتایسی

سه ره تا

-----پ----- : سه ره تاي کورته چیرۆک ده بی خه ست و کورت و سه رنجکیش

بی بوئه وه ی خوینه ر پابکیشی بونا و جه رگه ی چیرۆکه که ووانه کا خوینه ر
بینینه لا وه . بوئه مه ش ده بی لایه نیکی هه ره سه ره کی و بنجی پالە وان یان
پوداوی چیرۆکه که یان شوینی پوداوه که بخانه پیش جاو . باشترین شته وه یه
چیرۆکوس له نوخته ی هه ره گزنک و کارگه ری چیرۆکه که وه ده ست پین بکات و
له ویه بچینه ناو باسه که وه .

گری

----- : گری گرفتیکه دینه به رده پالە وان وله نه نجامی کوشه یه کی کت و
پوداوی بچووک سه ره لده داو کوشه که هه ر زیاد ده کات و لجه ست ده بیو

(۱) هین القبان ، فن کتابة القصة ، بيروت ، ۱۹۷۹ ، ص ۱۶

گريءَ كه توند ده بيءَ تا ده گاته پيٽه و له وټو گريءَ كه به هوئى گورائټيكي پالـه
وانه كه يان رووداوه كه ده كړتـه وه .

نه م گريءَ دانو كړدنه وه به به په گه زى بنه په تى سه ركه وټى چيرټوكـس
ته ركيـس دا ده نريءَ .

سڼ جوړه كيشه ي باو له چيرټوكـدا هه ن :

۱- كيشه ي پاله وان له گه ل زروف و چاره نووسـدا .

۲- كيشه ي نيوان كه سه كانى چيرټوكـه كه .

۳- كيشه ي پاله وانى چيرټوكـه له گه ل خويدا (كيشه ي ده روونى وزه ينى و
بيـرى)

كوتـايـى : كوتـايـيش وه كوسه ره تا ده بيءَ به هيـزو كارگه ربيءَ . چيرټوكـسوس
نابىءَ به ښكه وټ كوتـايـى به چيرټوكـه كه بيـنى به لكو ده بيءَ نه نجا ميكي
لوچيكي و زاده ي سه باره ټيكي ماقوول بيءَ .

جگه لهوه ش نابىءَ كوتـايـى به كه زور دريژه بكيـشنى و ليكدانه وهى به ده هـه وه
بد رىءَ چوڼكه چيرټوكـه كه به مه وه ده شيوئى و كارگه رى پټويستى نامينىءَ وانه كوتـايـى
چيرټوكـه ده بيءَ به هيـزيءَ و خوينه رقه ناعه تى پيءَ بيـنىءَ .

خراپـنى به نه گه ر كوتـايـى به كه زوو نه نجام بدانه ده ست و زووش بېرټـه وه ،
وانه چيرټوكـسوس شتى زياده ي نه خانه سهـه ر .

بيءَ گومان رسته ي كوتـايـى ده وړيكي گرنكي هه به ، چوڼكه تا ماوه به كى زور سه داي
له ميشك و دلى خوينه ردا ده مينـسڼ . . .

ره گه زی درامی له چیروکسی کورتدا
: _____

دوو جوړه هه لویستی گشتی له چیروکدا هه یسه :

- ۱- هه لویستی درامی وه کو : کوشتن ، دزی گه وره ، سووتان
- ۲- هه لویشتی نادرامی وه کو : زیز بوونی هاوسه ر ، هاتنه وه ی ته ندا میکسی
خیزان له سه فه ر ، شکانی په رداخیک

په که میان درامی په چونکه :

۱- که م پرووده دا .

ب- زیان و کاریگه ری زوره .

ج- کارنکی زورده کاته هه ست و سوزی خوینه ر .

دووه میان نا درامی په چونکه ته م سئ هوپه ی سه ره وهی تیدا نی یه .

پاله وان له چیروکسی کورتدا

: _____

له به رته وه ی وه گه زی سه ره کی له چیروکی کورت و هه روه هاله زیانیشدا
مروغ و پاله وانه ، پاله وان ده بقی بایه خیکی ناپیمه تی پښ بد ری .
که سینی پاله وان سئ لای هه یسه :

۱- لایه نی ده ره وه : دیبه نی گشتی - ژنه یان پیاوه ، گه وره یه یان بچوکه
ساغه یان نه خوشه ، قه له وه یان لاوازه .

۲- لایه نی ناوه وه : باری ده رعون و بهرکردنه وه - ناسایی یه یان نه خوشی
ده رعون هه یه ، کراوه یه یان گوشه گیره ، په شبنه یان ^{له شبنه} نه زانه یان هوشیاره

۳- لایه نی کومه لایه تی : پایه ویشی له کومه لدا - کوزه رانی چونه ، پوښه ی
چس یه ؟ سه ربه کام چینه ؟

بښ گومان وینه کیشانی پاله وان وورده کاری په کی زوری ده وی چونکه

کورتنه چیرۆک وه کسو چیرۆکی د ریز و پومان نی یه ، چیرۆکووس ده رفه تی هه بی
به پاشکاو وه سفی که سه کان بکا . له کورتنه چیرۆکا ، ده رفه ت زورکه مه و
چیرۆکووس ده بی به بی ی شه و ده رفه ته که مه بجوولئ و لایه نی هه ره پینوستی
پاله وانه که ده رخا .

بی گومان د ریز داپری له وه سفی پاله وانداهه م لاسا کردنه وه به کی پیازی گۆنه و
هه م خوینه ریش وه پرس ده کا . لیژه دا چیرۆکووس سی زیره ک ده توانی په نا بیاته
به ره موو جوړه هونه رو ته کیکیک بوئه وه ی به کورتی باشتین وینه ی پاله وانه که
بخاته پیش چسا و .

چه ند سه رنجیک له باره ی وینه کیشانی پاله وانه وه :

۱- ده بی که سیتی پاله وانه که به هه موو لایه نیکه وه له میشکی چیرۆکووسدا
د یارو ئاشکرا بی . چون خوی ده ناسی ئاواش پاله وانه که بناسی ، شه مه ش
به و جوړه ده بی که چیرۆکووس سی زورباش له پاله وانه که بکولینه وه وه مه مسو
لایه نیکی ته واو ساغ بکاته وه به کورتی وا چاکه خوی بچینه کراسی -
پاله وانه که وه .

- ۲- . پیوسته هه لوپسته وه لسرو که وتی پاله وانه که ما قول و لوجیکی بسی .
واته هه لسرو که وتی له گه ل که سیتی خوی و له گه ل هه لوپسته که دا بکونجی .
- ۳- ده بی پاله وان وه هه موو که سه کانی تری چیرۆکه که موی زیندوو بسن ،
چون له ژبانداهه جوولین ، له ناو چیرۆکه که دا هه ربه م چه شنه په فشار
بکه ن نه کوه کوبه ردی شه تره نج مردوین و چیرۆکووس یاری یان بی بکا
- ۴- ده بی چیرۆکووس ئاگاداری زانستی ده روون و لوجیک و ناقی کردنه وه ی ژبان
بی بوئه وه ی باری ده روون و په فتاری پاله وانه که نیک بکاته وه و قسه و
گفتاره کانی لوجیکی بسن .

گفتو گۆلە چىرۆكى كورتدا

بە گۆلە و ھونە رانە ي لە چىرۆكى كورتدا بە كار دى گفتو گۆلە :

۱- واچا كە گفتو گۆلى نىوان كە سە كان بە پاشكاوى دە رنە بېرى ، ھە ندى ئىبار

ھىماي نىدا بى بۆشە وە ي خوشى يە كى دە روى بە خوينە رىدات .

۲- دە بى پالە وان لە گفتو گۆدا ئاساسى بى ، وائە جەلە وى خوى بگىرى و نىسە

كە وىتە بارى خوينە دان و ئامۆزگارى و فە رمان دە ركردن .

۳- ئابى چىرۆكىموس بە خورنى بە دواى وشە ي بىزاردە و پە ندى پىشينياندا

بگە رى وىيانخانە سە رزاري پالە وائە كە وە ، ئە وە ندى بە سە لە كىوى

پىويست بوو و پە وى رىستە كە رايكشا ئە و كاتە ووشە و پە ندى ئىدىوم بە كارىنى

۴- تە نيا ئە و كاتە دە بى چىرۆكىموس پە نا بىاتە بە رگفتو گۆلە كو ھۆبە كىسى

ھونە رى ، كە شوۋنە كە پىويستى بى بى و گفتو گۆلە ھە موو تە كىسە

و ھونە زىكى تىبۇ ئە و شوۋنە گونجاوتىرى ، چۈنكە ھە ندى جار گفتو گۆلە

چىرۆك لە وە پىس گىرپانە وە ي سارد و سىر پىزگاردە كا ، ئا و ھاش گفتو گۆلى

زىاد و نابه جى خوينە روى رىدە كات .

۵- لە گفتو گۆدا ، تا رىستە كان كورت و خە ستىرىن و لە واقىعە وە نىزىكىر بىس

باشترە .

شىۋازى كورتە چىرۆك

شىۋازى كورتە چىرۆك پىويستى بە بىرىق و باقى و پارا ندىنە وە ي زورنى پىسە ،

چۈنكە دە رنە تى كەمە و ئە م جۆرە پارا ندىنە وە يە ھە لئاگىرى جگە لە وە ي كە

ئە م جۆرە شىۋازە بىرىقە دارە ھىچ سودى نىدا نى پىسە .

هه مه ش هه ندی سه زنجس گشتی له باره ی شیوازه وه :

۱- شیوازی د ارشمستی چیرۆك ده بئ له گه ل با به ت و پاله وان و هه لوست و پوداوه كه بگنجی ، به م جوړه ده بئ له كاتی توند و تیزیدا توند بئ ، له حانی نه رم و ههمنیدا ، نه رم بئ .

۲- چیرۆككوس ده بئ ئاكای له خوی بئ ، ووشه به ك یان ده سه وا ژه یسه ك زور دویاره نه كاته وه ، چونكه نه گه رابكا ده بئ به هوئ بیزاری خوینه ر و خیه ی گالته جاپی ده خاته سه رلیوانه هوه .

۳- چیرۆككوس ده بئ مغه به ت بئ ، بابئ ده ستی خویشی بئ ، نه كه وینه ژیركار یگه رولا سا كرده وه ی هیچ نووسه ری تره وه ، چونكه به مه وه په سه نا په تی خوی ده د وړینئ و نا بئ به خاوه نی د نك و سه نگی خوی .

۴- وا چاكه شیوازی چیرۆك كه هه م پوون و ئاشكرا بئ و هه م د ژیر داد پش نه بئ . به كورتی ده بئ چیرۆككوس بزانی چی ده لئ ؟ و چونی ده لئ ؟ و كه ی ده یلئ ؟ واته هه رووشه به ك له شوینی خوی هاتی و پزپشتی هه لوست بئ .

۵- چیرۆككوكه ده ستی دایه قهله م ده بئ وا دابئ له گه ل براده ريكسی نزیك و ئازیزی دانیشتهوه و شتیکی زور پتووستی بو باس ده كا

تغیا لهم حاله ته دا خوینه ره سه ت به پاستی و كه رمایی قسه كانی ده كات چونكه باش نی به خوینه روا هه سه ت بكا كه چیرۆككوس ما هوستایه و ده رزی داده داو پان ردین سهی به و ئاموزگاری ده كا ، به لكود ده بئ وا هه سه ت بكا چیرۆككوس دوستیكن دلسوزی خو په تی و نههینی به کی خوی له لاده ، دركینی . بئ گومان نه م باره ش زیاتر متعانه و خوشی به خوینه رده سه خشن و با شتر پاید ه كیشی .

٦- نابی چیرۆکۆس ، چ له هه لێژاردن شوین و پاله وان و پوداو ، چ له شه شۆوازو دارپشتی هونه ری یه وه ، خوی بگوشی و به زۆره ملی شت بنووسن چونکه نوو سین خۆگوشینی تیدا بی کرچ و کال و بی نرخ ده رده چی .

کورتە چیرۆکی کوردی

له شه ده بی کوردیشدا وه کوته ده بی هه مومیله تانی جیهان ، ره گه زی چیرۆکی هونه ری بو چیرۆکی میلی خومالی و شه فسانه ی گوئی ئاگردانی کورده واری و هونه ری کورته چیرۆکی شه وروپای ده چیته وه . هه ره له کونه وه هه قایه ت و شه فسانه پشتا و پشت هاتوو . .

به لام تا سه ده ی بیسته م چیرۆکی کورت شه و قابله هونه ری یه ی نه گرت کسه له سه ده ی نۆزده مدا له شه وروپا سه ری هه لدا .

ده توانین مێرووی - چه که ره کردن و سه رهه لدان و پیکه یشتی کورتسه چیرۆکی کوردی به سه ر قوناغا نه دابه شهکه یین :

یه که م : قوناغه . چه که ره کردن و چوو زه ره دان . شه گه ره فسانه و داستان و مه نه لوکه وهه قایه تی گیانداران به لاره بنیین و به دوا ی سه ره دوا ی چیرۆکی نووسراوی کوردیدا بگه پین یه که م ره گه زی شه م چیرۆکه له مه ولودنامه که ی حسینی قازی ده رده که وی . که بو ده رخستی خیرۆگه وره بی مه ولود کردن هه نسدی چیرۆکی ساده ی گپراوه شه وه .

پاشه م مه ولود نامه یه ، یه که م چیرۆکی ته واونه کراوی کوردی (چیروک) ه که ی (فوئادی ته مۆ) یه که سالی ١٩١٣ له ژماره (١-٢) ی گوئاری (پۆزی کورد) (١) بلا وی کردوته وه . هه ره له گوئاره به لام له ژماره سن دا چیرۆکی کورت بلا و کراوه ته وه به ناوی (چیرۆکی کرمانجا) و به پینوسی (کدۆ) شه م

چیرۆکه زۆر له چیرۆکی (سولتان هورادو - سیسۆی شوان) ده کاکه لووسی
گازنیت له کتییی (ئافره تی تورکی و فولکلوریان) باسی کردوه (٢) .

دوه ٢ : قوناغی په یدا یوون و ده رکه وتن . له بلا و بوونه وه ی
چیرۆکی (له خه وما) ی (جه میل سائیب) له سالی ١٩٢٥ تا ده رچوونی
گۆفاری گه لایه تر .

-
- (١) جه مال خه زنه دار عرپۆزی کورد ، به غدا ، ١٩٨١
 - (٢) لووسی گازنیت ، ئافره تی کورد له تورکیا ، به غدا ١٩٨٣ ل ٢٣
 - (٣) جه میل سائیب ، له خه وما ، به غدا ، ١٩٢٥

له تۆنساغه دا ، دوا به دواى جه ميل سائيب ، شه م چيژوگوسانه ش چيژوگيان
بلا وکردوته وه :

1- حوسين حوزنى موگروانى	- خوشى و نرشى - 1926
2- عيسا عه لس	- چيژوك به شيويه شيمال - 1926
3- شه حمه د موختار جان	- مه سه له ش ويژدان - 1928/1927
4- پيره ميرد	- تاواتى دل - 1933 ، دوانزه سواره ش
مه ريوان - 1933
5- محه مه د عه لى عه ونى	- دواى سه رخوشى زور شيشى به - 1934
نازدار - 1936 .
6- عاره بى شه مو	- شقانى كورد - 1935
7- شه حمه د حه مه سوور	- سه رگوزه شته - 1936
8- يونرسته قا عومه ر	- پاد شاهيكي داد په روه ر - 1936
قيمه تى ناليك 1936 .
9- سه عىدى ناكام	- زيان - 1938

س يه م : توناغس په ره سه ندى چيژوكى كوردى (1939 - 1950) :
ده توانين شه م سه رده مه به سه رده ش بوقرانه وه وپسه ندى شه م هونه ره دا -
بنين له شه ده بى كورديدا. شه وه ش له م ماوه به دا بوو به هووى پيشكه وتس
شه م هونه ره ده رجوونى چندگوناو پيژ نامه په ك بوو ، له پيش هه مويانه وه گونارى
گه لاوتر 1939 - 1949 شينجا (ده نكي گيش تازه) و (په پام) و (زين)
به تاييه شى گه لاوتر وده نكي گيش تازه زور چيژوكى خومالى و بيگانه يان بلا وكرده وه
له م توناغه دا زور كه س چيژوكيان بلا وکردوته وه ، هه ندى به به ك د و
چيژوكى ساكاروازيان هيناوه (1) و هسديكوان به رده وام بون و دمورى خويان

دییوو و کسو :

۱- عه لاهه دین سه جادی (۲)

۲- ه. ل - ب (۳)

۳- شاکیرفه ناح (۴)

جواره م

----- : قوناغی که شه کردن و چه سپانی چیروکی کوردی (۱۹۵۰ - ۱۹۶۱)

سه م قوناغه هه رچه غده له پیوی مینبه ری بلا وکردنه وه ،

گوتارنکی به رزو پرشنگداری وه کو که لاوتزی لی تاوا بوو به لام له که ل شه شه

ته کاننکی به گور بوو بو به ره و پیشه وه چووسی چیروکی کوردی به تاییه نی دوی

شورشی ۱۴ ی که لاوتز . له م قوناغه دا هه ندی گوتاری ترده رچوون وه کسو

(پیشکه وتن ، شه فه ق ، هیوا ، بلیسه) که ده رگایان بو چیروکوسان خسته

(۱) لیهدا پیوست ناکا ناوی شه ونووسه رانه بنووسین که ته نیا یه ک دوو -

چیروکیان بلا وکردوته وهروه ک چیروکوس ده وری یان نه بوو جایان وازیان هیناوه

یان به جورنکی تر شه ده بی خزمه تیان کردوه .

(۲) عه لاهه دین سه جادی شه و چیروکانه ی له که لاوتز بلا وی ده کردنه وه ،

کردنی سه کوئه لیک و له کتیییدا به ناوی (هه میشه به هار) بلاوی کردموه .

عه لاهه دین سه جادی هه میشه به هار ، به غدا ، ۱۹۶۰

(۳) (ه. ل. ب) ش. چیروکه کانسی به نامیلکه یه ک و له ژیر ناوی (کویره وه ری)

بلا وکرده و مبله ، کویره وه ری ، به غدا ، ۱۹۵۶ .

(۴) شاکیرفه ناحیش چیروکه کانسی به ناوی (شه په نکه به پوز بلا وکرده وه .

شاکیرفه ناح ، شه په نکه به پوز ، به غدا ، ۱۹۴۷ .

سه ريشته ۰ له ۰ قوناغه دا هه ندى چيزو کونوسى تر هاتنه مه يدانه وه ۰ وه کو:

- ۱- کاوره قه فتان
- ۲- محه ره م محه مهده مين
- ۳- عه بدو لالا ميديا
- ۴- ا ۰ ب هه وری
- ۵- ساجيد ثاواره
- ۶- جه مال نه به ز
- ۷- کاکه مه ۰ بوتانى
- ۸- مسته فا صالح که ريم
- ۹- محه مه د مه ولوود مه ۰
- ۱۰- جه مال بابان
- ۱۱- مه عروف به رزنجسى
- ۱۲- جيپهان عومه ر
- ۱۳- ره شووف بيگه رد
- ۱۴- حسين عارف
- ۱۵- شه مين ميرزا که ريم
- ۱۶- محه مه د نوري توفيق
- ۱۷- حه سه ن قزلحس
- ۱۸- که مال ره شووف
- ۱۹- محه مه د ره شيد نه تاج
- ۲۰- رمخيبى قازى

نه مانه و هه نديكي نريه كه له مانه كه متر چيژوكيان بلا و كرده و نه وه ، له و
 قوناغه دا چ له گوڤارو ژورنامه كان بن و بن به كتيب و ناميله بن چيژوكيان بلا و
 كرده و نه وه .

پونجه م
 ----- : قوناغيكی نه هات (١٦٦٢ - ١٩٦٩) : له سالی (١٩٦٢) به وه
 نه ده بن كوردی به گشتی و چيژوك به تاييه تی كه و نه كری ، چونكه گوڤارو ژورنامه و
 كتيب ده رفته تی لی گوڤارا ٠٠٠ به لام سه ره پای نه م نه هاتی و بنی ده رانه نیه ش
 ماوه یه ك (ترین) و پاشان ٠٠٠ (پاپه پین) و ئینجا (برای) و دواتریش
 (پزگاری) ده رجوون و كه م وزور چيژوكيان بلا و ده كرده وه ، له مانه ده وری پزگاری
 له هه موویان دیارتره بو په ره پیدانی چيژوكی كوردی چونكه بیجگه له و مش جارو بار
 چيژوكی له هه نديكي ژماره دا پلا و ده كرده وه ، ژماره یه کی (١) بو ده ت و -
 لیکولینه وهی چيژوكی كوردی ته رخان كرد .

چيژوكووسه كانی نه م قوناغه هه ر چيژوكووسه كانی قوناغه كانی پيشوون و ژماره یه کی
 كه م چيژوكووسى نووی له م قوناغه سه ریان هه ل دا ، نه مانه شروه كو :

١٠ - عومه رعه بد و ره حیم	١ - تايه رسالح سه عید
١١ - نه حمه د سه لام	٢ - دلشاد مه ربوانسی
١٢ - ماری خه زنه دار	٣ - سه د به دین عارف
	٤ - سادق به هاته دین
	٥ - نه حمه د محه مه د ئيسماعيل
	٦ - نه حمه د سه يد عه لی به رزنجی
	٧ - محه مه د رسالح سه عید
	٨ - ره ئووف حه سه ن
	٩ - عه بد و للاحه زیز ئاگرین

(١) پزگاری ، ژماره (١٥) (١٩٦٩)

شه شه م _____ : قوناغی ته قینه وه و ته کیکی نوی (۱۹۷۰ - به دواوه) سالی
 ۱۹۷۰ بارتکی سیاسی له بارن کورد هینا پیشه وه بو ته ده به که یشی هه روا
 بوو . کوته لیک پوزنامه و گوئار به چالاکي که و ته ده رپهون ، وه کو (هاوکاری ،
 براییه تی ، بیوری نوی ، ژین ، پۆزی کوردستان ، نووسه ری کسورد ،
 پۆشنگیری نوی) جگه له زور بلا و کراوه ی تر که یه که و چه ند دانه یه کیسان
 لی بلا و کراوه وه و به س . کتیی کوردیش له م قوناغه دا زیاتر ماوه ی پیش
 که وتن و بلا و بوونه وه ی له به رده مدا بوه وه . ته مانه هه موو ده وریان له پین
 خستی چیرۆکی کوردیدا هه بوو . جگه له چیرۆکووسه کانی پيشوو که زورسان
 له م قوناغه به چوست و چالاکي هاتنه مه یدانو که و ته به رهه م به خشیسن ،
 هه ندی چیرۆکووسی تازه ی به هره وه ربه ته کیکی و پروانینیکی نوپوه هاتنه
 مه یدانی چیرۆکووسی وه کسو :

- ۱- محه مه دی موکری
 - ۲- حه سه ن جاف
 - ۳- ته حلام مه نسوور
 - ۴- شیرین . ک
 - ۵- عه بد لالا سه راج
 - ۶- سه لاج شوان
 - ۷- له تیف به رزنجین
 - ۸- سه لاج عومه ر
 - ۹- ره زا سه ید گول
 - ۱۰- حمه نه ریتق حه سه ن
- جگه له هه ندی چیرۆکووسی ترسه .

چەند سە زنجیکی گشتی لە بارە ی چیرۆکی کوردی یە وە :

ناوە زۆک

----- : چیرۆکی کوردی لە سە رە تای سە رە هە لسانی یە وە ، پێبازی
رە خنە یی کۆتیبووە بە رە دە کرایە دوو جور (١) :

أ- پێبازی پەخنە گری چاک کاری . کە داوا دە کا بێ توند و تیزی
شۆرپشکێزانە چاره ی زولم و زۆری کۆمە لایە تی و چینیایە تی بەکات . پێشە وای ئە م
پێبازە شاکیرفە تاحە .

ب- پێبازی رە خنە گری شۆرپشکێزانە . داوا دە کا بە شۆرپشی بنجی چاره ی زولم
و زۆری کۆمە لایە تی و چینیایە تی بکۆی . لە چله کاندای ب . ل ه بـ
چیرۆکە کۆمە لایە تی چالاکی ئە م پێبازە دادە نری .

چیرۆکی کوردی بە و هە ردوو پێبازە یە وە زیاتر باسی زولم زۆرداری ئاغا و دە رە -
بە ک و خوینمژە کان دە کا بە رامبە ر بە هە زارو چە و ساوہ کان . جا (هە ژاری و
نە بوونی زە فانی) وە ک سێ باسی تە قلیدی ، ناوە زۆکی زۆر چیرۆکی کوردی -
تواناگە کانی بە رای پێک دینن .

هە ر لە و سە ر دە مە رامە سە لە ی ئافەرە ت و چە و ساندنە وە ی دوو سە رە و سێ
سە رە ئافەرە ت بوو تە کە رە ستە ی زۆر چیرۆکە کۆمە لایە تی کورد . ئافەرە ت وە ک دایسک و
خۆشە ویست و ها و پێی (٢) بێجگە لە مانە ش سروشت بە هە ردوو باری یسە وە :
باری جوان و سە زنجکێش و ئیلها مە خشر و باری سە خت و ویرانکاری بووتە
ئیلها م و کە رە ستە ی زۆر چیرۆکی کوردی .

لە پە نجا کانه وە بە دواوہ ، بە تاییە تی دوا ی شۆرش ١٩٥٨ ، دە ر دە کورد و

(١) بروانە : حسین عارف ، الواقعیته الانتقاییه بە کلێ ویرانی القصبه

الکردیه ، ملتی القصه الأول ، بغداد ١٩٧٨ ف ١٢٣ - ٢١٨

مه سه له ی چه وسانه وهی نه ته وایه تی وه ک ده رگایه کی گه وره بو چیروکووسه
کانی ته وسسا بو وه وه وه ده بی به رگری وه ک چه کیکی برنده ی ده ستا وه که ری

و به رگری له خو کردن که وته نه ش ونما . . .
دوای چه فناکان که کانی چیروکی کوردی ته قی یه وه ، مه ودای باسه کانسی
چیروک فراوان بو . بابه تی کومه لایه تی ونه ته وایه تی و جینایه تی و سیاسی
وده روونی نوئی که وته ناو چیروکی کوردی . چیروکووس به روانینیکی نازه و
به بیرویاوه پتیکی . . .

پیشکه وتخوازی بهرچاو روونه وه هاته مه یدان .

شیوه
----- : چیروکی کوردی له سه ره تاوه شیوه ی گیرانه وه ی رووکهش و پیورتازی
ساکاری پیوه دیاره . چیروکووسه کانن به گشتی به شیوه ی حیکایه تخوان و چیروکی
کاره ساتی چیروکه کانیاں ده گیرنه وه وه ندی جار په نا ده به نه به رخه ون و
خه یال بو گیرانه وه ی رووداوه کان .

- زور جار چیروکووس په نا ده باته به رقه زاوقه ده رو تیک بردنه وهی رووداوه
کانی چیرو که کی .

- هه ندی وورده هه له ی ته کیکی له قونایه به رایس دا به سه ره هه ندی
چیروکووس دا . . . تیپه پیوه که نابن چیروکووس ووریا و زرنک ده رقه تیان بدا .
- ته کیکی نوئی به ناییه تی دوای چه فناکان به زوری و به خه ستی که وتسه
ناو چیروکی کوردی . ته و هونه روورده کاری یه ی لای چیروکووسانی هه نده ران
هه یه بوون به هویه کسی هونه ری .

(۲) بوزیاتر اشاره زا بوونی دهوری ثافره ت له چیروکی کوردیدا بیروانه ؛
صباحی غالب ، ثافره ت له چیروکی کوردیدا ؛ به غدا ۱۹۷۹

بۆ چیرۆکووس کورد و به مه وه ش چیرۆکی کورتی کوردی له پوی نه کیکه وه
که وته پیتگه یشتن و خوچه سهاندن .

له پوی زمانه وه ، به زوری چیرۆکووسه کانی به رای کوردی به که یان
په سه ن و - ره وان و دارشتی خومالی به ، که چی له په نجاکان به داوه
ئه و زمانه پاراوه به ره و کری ده چی و کاریگه ری دارشتی عاره بی به سه ر
پسته کانیاندا دیاره ، چ له پوی وینه خوازهی زمانه وه بی و چ له پوی دارشتی
پسته و پاش و پش کردنی ووشه و دانا شینی هه ندی ووشه ی ناچوری گومان
ئه مه ش بۆ ته وه ده چینه وه که سه ر چاوه ی پویشنیری ئه و چیرۆکووسانه به زوری
هه رومانن عاره بی بوو ، جا چ ئه ده بی عاره بیان پی خونیند بینه وه و چ -
ئه ده بی وه رگهراوی نه ته وه کانی نـ . . .

جا ئیستا ش بۆ ته وه ی ناگاداری ناوه روک و شیوازی هه ر قوناغیک بیسن
له م قوناغا نه ، بۆ هه ر قوناغیک نمونه به ک دینینه وه . . .

۱- قوناغی به که م

چیرۆک - فوئادی ته مو . . . (۱)

کورتیه ی چیرۆکه که

_____ :

شه ویشر مند الیک سیوی ده سالی به . باوکی شوانه . هه مو پوژی باوکی ده چینه
به ره رو ئیواره پش پوژاوا دینه وه . ئیواره به ک باوکی دوا که وت . شه ویش
به دوا ی دا چوو . تا تاریک دا هات چاوه پئی ی کرد . که وته بانگی کردنی باوکی .
دۆزی به وه . باوکی بۆیه دوا که وتیوو چونکه په ز تیری نه خوارد بوو . باوک و کوپ
که پانه وه دی . چووینه وه ناو مائیکی چۆل و هۆل . پی که سو کاره بی خواردن و
پیشخفت . سه ریان به به که کرد و خه وتن . به یانی شوانه که نه خوش بوو
هه لئه ستا . مه ر باژوا . پیره میردیک له ده رگای داو شوانه ی واگا هینسا

که زانی نه خوښه ، داواي لږ کرد پال بداته وه و هه لنه ستو پوره پوره کسه
 شه ویشی برده مالی خوښان ، له وږی به (پزقو) ی کورپی خوږی گوټ له بانسی
 شوانه که بچیته به ربه پر . پاشان شه ویشی تیږ خواردن کرد و هه لندنی خوار
 دنیشی بو شوانه که (که باوکی شه ویشه) پښی نارد و پښی ی گوټ خزمه نی باوکی
 بکات و له قسه ی ده زنه چسپي .
 نغوزه یه که له ده قی چیرۆکه که :

[شه ویش کورپی شغانه کی یه ب خوه ده هسالی یه ، زاپږوکه ، به لږ پپر چاقسی
 وږی ریبه شه ویشر دیا خوه نهدی یه ، باقږ وی په به ن و به لنگازه ، قه ت تشته کس وان
 تو نینه تنق مه ته کی شه ویشر هه بوو ، نه وږی پوره ک بوو ، شه ویش جارنا بالسی وږی
 په لږی مه تا خوه هینک دکره .]
 [پږوه کی شه ویشر دیسا سه ر پښی چوو ، هیڅیا باقږ خوه بوو گاهه ک
 بو هوروی ، پږ چوو ، هه موو ناله کی تاری که ت ، باقږ وی هوښر
 نه هاتبوو .

شه ویش ناڅا تاریږ دا تنق ما ، دلږ وی له زد که ، جار جارن ، گوهداری
 دکر ، باقږ خوه گازی دکر ، توده رادا ، ده ناک نه دهات ، شه ویش چږی کس
 پوښت : بو باقږ خوه گری]
 [هه موو نالین دا ده ناک دهات ، هه موو گوندی پاپبو ، به لږ کوږو باږ
 ، هیږ پارا بوون گاهه کږی چوو بوو شغان خانی دا هسبار بوو ، گاهه
 په ز پاکریسن پږ بو هوروی بوو ، به لږ شغانی کال نه خوه ش بوو ، ناڅ جیا خوه
 دناله مجارنا جارن ږی پوښی کورپی خوه میزه دکر
 وږی گاهږی بوو ، ری سپښی گوندی ده ږی شغان لږ دا ، پاشی گازی کر : شغانو

، شتانو : ۰]

[پى سى گه ل شه وىشى زكى خوه تير كرن ، پاشى تامان كى ژى تىژى كىر
۰۰۰ بده ستى شه وىشى دا ، گو : كوړې من دل ته ناك مه به . شه وى ژى هيدى
هيدى بو باقى خوه بيه . نهره هيڅيا ته يه ، بال باقى خوه پونه ، گو تىژى بكه
، چ دخوازه چى كه ، دلى وى مه شكينه ، شه زوى تيم ۰۰۰ (۰)

(۱) نائىستا ديارنى يه و ساغ نه بوته وه شه فونادى ته موپه كى يه ؟ وپلـه
پوشنبيرى بچ بوه ؟ و خهلكى كام ناوچه بوه ؟ هه ره وه نده ي لى ده زانـرى
چيزوكيكي ته واونه كراوى له ژماره (۱-۲) ي گوڅارى پوژى كورد بلا وكردونه وه
و هيچى تـر .
(۲) پوژى كورد ، ژ (۲ ، ۱)

لیکدانه وه ی ووشه گرانه کان

شوان	=	شقان
به خو، خوی	=	بخوه
مندال	=	زاپون
ده (۱۰)	=	ده ه
چاو	=	چاف
گريا	=	گری
دايك	=	دی
باوك	=	باق
هه ژار، نه بوو	=	به له نگاز
هیچ نی یه	=	توننه
ته نیا	=	تن
پلك (خوشکی باوك)	=	مه ت
هه ویش	=	هه وژ
هه ندی جار	=	جارنا
لای شه و	=	بال وی
غینك	=	هینك
تاریكس	=	تاری
چاوه پزی باوکی خوی بوو	=	هقیقا باقی خو، بوو
ماوه یه ك	=	گافه ك
رابورد، تیپه ری	=	بو هووری

سال	=	لا
هیز	=	هیشنا
له زدکه	=	خیرا ده بی ، به له ده کا
گوهرداری کر	=	گوئی پراکرت
ده ر	=	لا
رونیشت	=	دانیشت
راپیوو	=	هه سنا بسوو
پازا بوون	=	خه وتبوون ، نووستبوون
به ز پاکرن	=	مهر هازوان
کال	=	پیر
میزه دکر	=	به وردی سه پری ده کرد
گازی کرد	=	بانگی کرد
تژی کر	=	پری کرد
نپه	=	ئیننا
پونه	=	دانیشه
گوتتاوی بکه	=	به قسه ی بکه ، به گوئی بکه
چی بکه	=	بکه
نیم	=	دیم

جه ميل سائب : سالی ۱۸۸۷ له سلومانی له دایک بیوه ه له مزگوت -

خویند رویه تی پاش مردنی باوکی پوته فه رمانه ربه سالی ۱۹۴۹ خانه نشین بسوه سالی ۱۹۵۱ کوچی د وایی کرد .

جه ميل سائب له ۱۹۲۵/۷/۱ ده بستی به بلاوکرد نهومی شم چیروکه کرد له : روزنامهی (زیانموه) ه له (۵۶) ژماردا (۱۸) تعلقه لی بلاوکرد موه جصال بابانیش سالی ۱۹۷۵ دوساره له کتیپکی سه ربه خوو به پشه کسی ولیکولینموه په کسی تیرومه بلوی کرد موه (۱)

کورتی چیروککه : کابرایه که ه قرار خمون د مینتی . لهو خموندا له خوارموه بو

کریکاری د مچیته شازکی باکوور . له کمال کاروانیک د پروا . له پیکادا تا د مکه نه سنووری شازکی باکوور دنیا کش و مات و هیمن و خوشه ه که د مکنه سنووری

شازکی په که له د وای په که تووشی جهرد مو پیکروزه لامکوزان دین . به شمه گولله : پوکا رسان د مینتی . که د مکنه شار خراپتریان به سردی . پاسهوان له پهرگی شاپیشیان لی د مگرنو گچهلیمان پی د مکنه ه کاروانی یکان د موله ندن به ریل ده دهن و تیزن ده درین به لدم کابرا هه ژاره ، یاره ی فییه بو که ده ی به ریلیدا . د پیکورنموه ه پاشان به تکاو پجای کاروانی یکان به ری دده دهن شه و

شموه بچیته خانیک به موه رجعی سه مینتی بچن بیمنه : حوزوور پاشا . . . شو شوه و بمیانی کابرا زور شهت د مینتی ود بیستی ، و له کوزرانی گنج و له سیداره دانسی خه لکلی زور . بمیانی پاسهوان د مچن قولبه متسی د مکنه و متوسکی جاسوروسه د دیمنه لای گورسی شازکی فرمان دندا جاری فرپی د مننه شموزوورسی کهوتیسه نژوان دیوه خان و حرسه را . زوریکه اپنجهرهی تیدا بوو به سهر همدوو لادا -

ده پروانی و کابرا قسمی همدو ولای دبیست . لم همدو ولایسه زور شست
دبینی کشیشانی نازاوه و هرملایی و یاسایی حکومتی پاشا که پیشان دمدن
... کابرا نمونده شتی نادرست و نرو پیجوانه دبینی و خوی پی ناگیری
لها قای پیکنین دها ، گهرمی شار لکه ل پیکنینکه راده چله کسی که بیسی
دیتوه جاسووسکی لهوی بخت کردوه فرمان دها دهری دینن و دارکاری

(۱) جمال بلبان ، لهخوما - جمیل سائب ، بغداد ۱۹۷۵

ده کهن تایی لئ بنی جاسورمه ، شهوش همد د پارتسموه . . .
نمونهک له ده قسی چیرۆککه :

(خوا به خیری بگۆرئ :

شویک له خهوما ، وا له دنیا دا گوسم خواردوه ، ساحیب کولفست و
مندال ، بئ پوول وئ پاره ، دهست سپی وئ مایه ماموه ، زۆر شهوالیکی خراپ
وناخوشم همیه . ههر بیر شهکمهوه ول بهرا خۆمهوه شهلم : یار بهی چی بکسم ؟
چۆن همولیک بدهم ، شتیک دست کهوی ، ئیدارهی خۆم و مال و مندالی پستی
پیک بخهه و له ژیربیری قهزو نمونیدا دهر بچم ، ههر چهند سههیم
هیناو برد نه بیری سفیر کردن هیچ چارهیهکی ترم بۆ خۆم نه دۆزی یسهوه
وختیهش ئاخیرو ئۆخری پایزه ، سارد و سههاریه ، زستانیهش له پشموه یسهه ،
بهری دوروه ، ته عینی ئیداره یه لازمه ، به ناچار وی و لهعلاجی کهوتمه سهر خیمالی
سفیر . لهگهڵ مال و مندال تهگهیرمان کردو قرارمان دا که سفیریک بکهم بهلکو
هیچ نهی ئیدارهی مال و مندالکهه بیک بۆنم . مندالکانم له و مه ملکه ته
به چی هیشته بۆ خوا ، خوشم ناوی خولم لئ هیناو ههلمام پووم کرد بۆ
بهرمو ژورور ، و وتم وولاتی ئهساله . لهو سههروه ئهسالام ههیاو چاک زۆرن
یاریدهی یهکتسری ئهدهن ، منوش موسلمانم شهچم بهلکو لهوی به ههر نهوعیک بئ
ئیدارهی شهه زستانم ته عین بکهه بیههینمهوه بۆ مندالکانم .)
له کوتایی چیرۆکهکدا ده لئ :

(ئیترا یهکیک نهشته سههراچم ، یهکیکی تر به سههراشهوه ، دایان مرکانم و
دایان به سههراکدا . له پهله پوویان خستم ، چرچم بۆ نه کرا ، من زاتسه ن
شهوندهم ههینز تیا نصابوو کهههله بچوولینم ، یاخوا قهت نهی بیهنسی .

شَلپ و هَوَر خَوِي بَعْدَار دَايْگَر تَسْم بَه تَوور مِي وَغَه زَه بَمُوَه ، مَووَه ل دَار كَسَه
دَايُوَه شَانْد وَا مَزَانِي شِيَرِيكِي تِيژَه : مِيكَه ن بَه لَه : شَمَا ، دَامَه زَرِيكُو هَاوَارَه
مِن هَاوَار مَكَم مَو زِيَا تَر دَار مَو مَشِيْنِي ۰۰۰ مَن لَه زِيَر مَوَه وَه ك گَا مَه بَوْرِيْنَسْم
جَوولَه م بُو نَعْدَه كَسْرَا ، چَوْنَكِي سَوَاب بِيوون ، دَمَنگَم دَمَر نَه دَه هَات ،
مَه پَارَا مَسُوَه : مَه لَا مَوَه : بُو خَوَا ، بُو پِيْغَه بِيْمَر ، تُوو مَسْحَابَان ، تُوو مَسَه
لَايِكَا ن ، تُوو چَاكَا ن و مَوْلِيَا ، تُوو قَوْر تَان ، تُوو قَمِيْرِي بَاوَك ت ، هَسَاوَار دَاد
هَاوَار ۰۰۰ هِيْج سَوُو دِيك نَبُوو ، هِيْزِم لَو بَرَابُوو ، مَو هَمَر مِيوَت : پَاسْتِي
بَلِي پَرِيْدَم مَقْتِرَان ، بَه خَوَا جَا سَوُوَس نِم ، هِيْج نَا زَان م پَاسْتِي چَسِي
بَلِيْم مِيْتَسَر ۰۰۰ هِيْج وَهِيْج ۰۰۰۰)

لیکدا نمونه ووشه گرانه کان :

تی کمو تووم ، تووشی هانوم	=	گورم خوارد ووه
خاوه ن	=	ساحیب
خاوو خیزان	=	کولفه ت
پاره	=	پوول
نمونه شیچ ئیسی نغانق	=	دسته سپی
بی پاره	=	بی مایه
بهرپوه جزون	=	ئیداره
قعد ، وام	=	قمرز
هشاری	=	نمورونی
همولم دا	=	سرم هینا و برد
بهره بهری کوتایی ،	=	ئاخیر ئوخری
ماوهی د ووره	=	بهری د ووره
مسوگهرا کردن	=	ته ئمین کردن
پاویژمان کرد	=	ته گبیر مان کرد
بهرمو باکوور	=	بهره ژوور
جوور	=	نوع
لاق	=	قاچ
پیل	=	شان
کپیان کردم	=	دایان مرکاندم
له جووله یان خستم	=	له به ل پوویان خستم

چرچہ م بونہ ترا	=	جھولہ م بونہ ترا
زاتہ ن	=	بہشہ حالی خنوم
پہ ل	=	دہست وقایہ
دا یگرتم	=	کھوتہ تیام ، ورم گہ پائی
ن ایوہ شانہ	=	وہ شانہ ی ہلی ی دا
زریکہ	=	قیڑہ ی غازار
تہ پارامہ وہ	=	تنام عنورد
چاک	=	پیسر

ئەندى ئىسەنچى لەبارى ئەم چىزۈكە و سەردە مى نووسىنمىسە :

ئەم چىزۈكە پەخنى بە كى توند و تېزە ئە واتىشى سەردە مى فەرمانچى پىسسى
شىخ مە محمود . شۇخ دورچىار فەرمانچى پىسسى سەلىمانى كورد :
۱- ئە تارىخى دۇمى ۱۹۱۸ تا خوزىرانى ۱۹۱۹ (شەرقىي-ئازىيان)

بىر لە ئاشۇر و ئۆخىرى سالى ۱۹۲۲ تا تىموزى ۱۹۲۴ .

لەمما و بەندا ، كېپاش شەرقى يەككى جىسپاننى بە ، تورك و ئىنگلىز شەرقىيان
بوو لەسەرىرات و بە تايە تېش لەسەرى كورد مىتان . بەرامبەر بىم كېشى شەمان سى
جىسۆرە بىر و باوەرى سىياسى لىئاو كورد باوى شىسۆرە :

۱ . سەندىك لايمىتورى ئوسمانلى بوون بەقىيان دىگوترا (جىل خوار)

۲ . سەندىك لايمىتورى ئىنگلىز بوون .

۳ . سەندىك رىيازىكى سەرىخۇيان كورتىپووە بەر . دەيانچىسىت نەسەرى بە ئىنگلىز بىس
ونە سەرى بە ئوسمانلىرىن . شىخ محمود بەقى ئە وانە بوو .

شىخ محمود مۆرىكى بە دىنو دىل ساف و كورد پەروەرىبوو ، بەلام شەسۆرە
چۆرە كەسەت دە و ريان دابو و خۇيان لى نىك خىستىبوھو شەرىكە دەمىسىست

بىئو لى شۆرى رايىتىنى . شىخ بەقىست ئەم شىسۆرە نىمچە خۇپىندى وارانبە كۆسرى

خوار بىسۆرە . بى كومان لەبارىكى رەكو ئەوساى سەلىمانى و لە كوكماتىكى تازە مى وەكسۆرە

ئە شىخ ، تەق و توتق و ئازاوە سەردىق و دنيا تەت نابلتە شامى شەرىف ، بەلام نەك
بەچۆرە زىد ، رىبى بەقى كە چىزۈكە نووسى باسى دەكا .

نووسەرى چىزۈكە (جىسۆل سائىب) زۆر بە توندى پەخنى لە فەرمانچى پىسسى

شىخ محمود دەگى ، وای دىخاتە بەر پىئاو كەن نىئا شىسۆرە جەرد بو پىگرو زەلام كۆزە ،

شاره‌صوری شین و شه‌پورو له‌سهردانه به‌رتیل خراب‌تشنه‌ی کردووه، واسیتو
واسیتکاری عموو شتیکی پین ده‌کری... شه‌لته‌ت شه‌ عمووی راستنی یسه،
زید هرپوی تید ایسه به‌لام بوجی نووسهر به‌چاوه دنوارپتسه فرمانروایی شیخ و
بوجی شه‌و شیرشه تونده‌ی ده‌کاته سهر؟ :

- ۱ • نووسهر خوئی شه‌گهر راستمو خوش سهر به‌ئینگلیز نه بووی پیازی سهرسه
ئینگلیزی په‌سند کردووه وله‌کاتی بو‌مبا باران کردنی سلیمانی وکو خه‌لکه‌که پهنای
نبرده به‌ر شاخ به‌لکو چوه که‌رکوک که‌ئینگلیز به‌پرومیان دبرد •
- ۲ • له‌سهرده می فرمانروایی شیخ محمودا عارف سائب و جمال عارف
کوژران سهر چنده شیخ نه‌ک کوژرانی شه‌وانه‌ی هه‌رپس خوش نه‌بوو بگره زورشی
له‌دل گران بوو به‌لام چیرۆکنووس شه‌و ناوانه ده‌داته پال شیخ و فرمانروایی
یه‌کسه‌ی •

۳- قونانسی سنی یسه م

شایی یه که ی ره شاهی خه جه لاو - عه لائه د یسن سه جادی
عه لائه دین له کاتی به ریوه بردنی گوڤاری گه لاویژدا ، ناوبه ناو چیژوکی بلاوده
کرد موه سالی ۶۰ دوازه چیژوکی لهوانه به نامیلکهیهک بلاوکرد موه به نسایی
(سه مرشه به بنار) (شایه که ی ره شاهی خه جه لاو) یه که لهو چیژوکانسی
سالی ۱۹۴۶ له گه لاویژد مه اشان له هه مرشه به هارسللاو کوابه موه .

کورتی چیژوکهکه :

ره شاهی خه جه لاو زماوند دهکا . گوند سه رایای بمزم و شادی یسه .
گنج وتولاز شایی وهه لپه رکی یانه ، رد یسن سهووبه سالآ چوویمندی دانوشتون
له پرئاغا و دوو نوکهری له دوورموه ده زکمون و د یسن . له پیشا خه لکهکه له
ترسی ئاغا ده شلهژی ، چونکه که ئاغا هاتییته دئی له شهرو چیژوو پروتاند نه وه
زیاتر هیچی پی نه کردوون ، به لام نه مجارمیان به پیچه وانسی جاران ئاغا زور نیم
و غیمنه له گه لیان . خوئی شه مکره چاو جگهرهی هیئاو به سه ریان دابه شی ده کا ،
یاری بو زواو هیئاوه . . . داوایان لی دنکا له شایی خویمان بهرد موام یسن
تفانته خویشی دهچی پیچه شایی یه کیان له تهکا دهکا . هه مورو
له م گورانسی ئاغا تاس دهیانهاتموه . . . پاشان قسه به قسه ئاغا دیتسه
سه ریاسی خوئی چون هه موو جارئی له مجلس دا قسهی چاکیران بو دهکا مه دوا
ئیش و کاری ههزارو مسکینهکاندا پادمهکات نهک وهکو نایبکانی دی که هه رسه
دوا یه ژموندی خویمان دا ده گهر یسن و ئاور له ههزارو مسکینهکان ناده نهوه .

پاشان د اویان لگا ده کا ته تر معمولی حوکمات سات و د منکی و هر گرتن ، هـ هـ هـ هـ هـ هـ هـ
خسوی نه اېر سرن چونکه هر شهو به که لکیان دی و لمو به ده بچ نایبک تمهی خیریان
بسو ناکا اینجا مالاوایی دکات و ده پروا

له کوتاییدا چیژکنووس شه ریو کالتسه بهو جوړه نایبه یاسر دکا که شهو ناغایسه
که نایب بوړه دمیچ جاری له مجلسدا ورتهی لهدم ده رنمه ات سووه ، همیشه هـ هـ هـ
پنجهی رازی بسوونی بهرزد کرد و تموه ، یه ک چارنهی نارهای بهرامهر گهرمای شاره که
دهر بسری وگوتی په ککو لهوی گهرمایسی " ؟ عاره عار "

نمونیه ک له ده قسی چیژوکه که
: _____

پاشان شهوی چیژوکه که همووی تمواو د بسی ، له کوتاییدا د طی :
(له باره کی تریشا ، بهلی راست بوو ، غانه نایب بوو له مه جلییدا به لام من
شه روا جار جار شه جووم بو گووی گرتن ، چونکه شوین عمیه بو گوویگران . به به
قورغانهی تو ناوتسه سه ررانی راستت لهو چهند ساللدا ، نه بیستم و نه دیم
که ناغا لهو مه جلیسدا وورته یه له ده مسیته ده زوه . همه ئسته و شه
سا زمانه که شه فیتر نه سوو لایه قه لی بزانی خه لکه ، که قسه له چی به سوو شه کن :
ساجاک یان خراب ، په نه که شه هر بسری شه کرایه سوو ، ئیتر تنی بگه یسن یاتسی
نه که یسن شه درت نه سوو . ئیتر ئیتر رایی کردنی چی ؟ تمهی چی ؟ به شوین

ئیسر و کاری شم و شه وا شه سوورانی چی ؟
نا ، شه سوو ، له بهر نه سوو ، پیاو د ژوندکا چاکه ، ریزرکیان لهو پیکه تانه سوو
که منیه . چوسووم بو گووی گرتن ، هر چه نده شوینی گوویگران چیا بوو له شوینسی

ناپه، کان بـه لام وارپي كهوتـهـووو ليڙه نزيك بووم هگويـم لسـي بوو دهنگـيكي ليڙه

بـهات و ووتـي :

" په ککو له هـموي گـپهـرمایـه به قورپي گيري شهو شاره لسو گرمای ۴ کابرای تهنيد تي

لـي تي نه گه یشـت هلسـي پرسـي که شهو چي هلسـي : شهویش تي گمياند و -

ووتـي : " هـموي شـاره عـاره عـاره هـهکـکو ؟ " واتـه (حـار) به "

به رحمت بسـي مامـه ره شه شایسـي به کي خوشي بو کردین ۰

ليکد انـموي و و شه گرانـهکان :

باره کهي تر = شيوه کهي تر ه لايه کهي تر

شويـن = جيگـا

مه جلیس = شه نجوومهـن

نائب = نوینـهـر

ناوتـه = د اتناوه

پان = لاق له شهژنو به سهـروه

وورته = ده نگی نزم

شموسا = شه کاتـه

لايه شه لي = عيچ نه بسـي به لاني که مهوه

په نجه بهرز شهکرايموه = رازي شمبون

شعرت = مهـج

ئيش راپى كىرڭ	=	ئيش چى بەجى كىرڭ
بە لسورپان	=	پىك نىن
عار	=	چار = گەرما
شايى	=	غەلپەركى ، گورسند ،
بەرەحمەت بى	=	خوای لى خوش بى

قوناقى چوارم

دە گەر پىتەوہ - مە مە د مەلسوود (مە م)

مە م : سالى ۹۲۷ لە شەقاروہ . ناتوتە دونباوہ . لە بەر غىزارى نەيتوانىوہ
 خوینىد ن تەواوبىكا ، پاشا قوناقى ناومىدى وازى لە خوینىد ن . نىناوہ مە فەرمانبەر
 دا مە زراوہ . زور جوړە كارو فەرمانى مىرى ديوہ ، دوا جارە پىوہ بەر بوولە
 شارموانى غەولپىر . لە ۱۹۸۷/۵/۷ كوچى دواين كىرڭ .

مە م يەكەم چىروكى (بىر سىتى بە غىز ترە) سالى ۱۹۵۱ نووسىوہ ، بەلام يەكەم چىروكى
 (پىضجا فلس) سالى ۱۹۵۷ بىزوكرد و تەوہ ۰۰۰۰۰ دوو بەر . چىروكى نووسىوہ بە ناوى
 (چىروكى كىكانى مە م - ۱۹۷۰ ، ۱۹۸۴) . تەروہ كەولە گە ل ئاتەرىش خىزانى
 كو مە لە چىروكىكى بە نىرخى مند الانى بىزوكرد و تەوہ . بە ناوى گولە بە پىوہ
 سالى ۹۷۴ چىروكىكى زور كىرڭ و مەرقايە تى نووسى بە ناوى (زوروى ژمارە - ۴۲۴)
 بەلام تائىستا بىزونە كىراوتەوہ .
 دوو پۇمانى دست نووسى نە يە :
 ۱ . مېرە زمە يان پايىزە خەون - پۇمانىكى كور تە
 ۲ . كاروانى گىم . پۇمانىكى گەورە پىسە لە سى بەرگدا .

کورتی چیرۆکه :

ئەم کوردستانە چوون دوچاری دژمنی سەرسەخت بوو ئاوازی سروشتی دڵپەقە گەلی
خراپە . لە گوندیکی ئەم کوردستانە ، پۆژی و شوو تازە زاوا دە چیتە پاو ، زۆری
پێ ناچێ بـەـمـور کۆدە بـیتـەـمـوـو دەیاتە لافاوو دارو بەر و ئازەل و مەژەف راد مەلسی
... پەشو بەر شەپۆلسی لافاوەکە دەکەوی . دوو سەد هەری تەرمەکی دەگر نـەـمـوـو
لە سەر گەردێک لە ژێر دار ئەر خەوانیک دەپنێژن و بەردیکی گەمەورە
لە سەر گۆرەکی داد مینان ... بەلام دایان نایە ئەودە رشتا سۆرە بە دایکسی
پەشو بلیتەن .

پەشو نەرم نەتەمەو ، دایکی دلی کەوتە قسرت و فسرت و عەممو پۆژی لە کوخە کە
دە شاتە دەری ، دەست بە گۆچان ، بە کۆمە کۆم تا بەرزایی یە کە دە چوو لەوی
لە سەر بەر دەکەوی لە ژێر دار ئەر خەوانەکە ، دا دە نیشەت و چاوەر پێ گەرانەوی
پەشو دەکرد ... ئێوارێ کەسێ ئومێد دەبوو بە ئەناسە ساردی شەمەستاو
دەگوت دياره ئەم پۆش نەتەمەو ، بەلام ئەرد گەپتەمەو ، ئەیدی دە گەرایە مە
ناو کوو خەکی و دەرگای لەمەر خوێ کلۆم دەدا . تا ئێستا ش پیرمژن ئەمە عەساتو
چوو دەکات و لە سەر بەردە کە ژێر دار ئەر خەوانە کە دا دە نیشی و نازانسی
مە یەتی رەشووی کوری لە ژێر ئەمەردە نۆژراوو بێ عوودە چاوە پروانی دە کا ...
ئەم چیرۆکە مەم کاریگەری سیزیفی پێو دەیارە ... سیزیفی ش بەر ...
عوودە بەرد مەکی بەرز دەکرد مەو تا نزیک ترۆپیک و لەمەوی لسی کلۆو دە بوو مە بنی
دۆلو دووبارە تسی هە لێ دە چوو مە ... تا ئێستا ش ئە مە کار پێشە یەتی ...

نور نه يه ك له ده تی چیرۆكه كه

: -----

(كى پورر بنهوشى ديوه ؟ پورر بنهوشى شهلكى گونده خنجيلا نه كهسى ئومه
كه چيا بهرزكه وكو دايك به پورر سى و پورر سى ، بهسهرى سى و پوه چىرچ
ولئو چاوى يهكهى كه جى شوينى شهزان كاره ساتى پورر چارو قهو ماوانى كردتارن ،
وهك كوڤر به گرتوو تيره باره پورر .

پورر بنهوش ، عهصوو بهيانوك ، له گهله پورر شهلات . دهست دى دات-----
گوچانه كهسى به پشتى كورى يهوه بهر به پورر بارىكه كهى چيا كه سهرده كه وى
كه نه ختيك له گونده يهش د وور ده كهوتتوه ، سهرد صيک له سهر چه قىسى
پورر ده وهستى ، بهوورى سهرى چيا پورر كه دهكا ، چاره به سه موو دول و -
شيوو كندو ههله پوررمان ده گيرى ، وهكو له شتيك به پورر تتهوه وا ! له
پاشدان سههرى له لووتكه بهرزه به فراوى يهكه ههله مپرى ، ده پورر تتهوه
ئاسمانى فلوان ، ئاغىكى د وورو د زير ههله كوشى ، له گهله خوى دا دى دى :
- ئومرۆ ده گه پورر تتهوه . بهر ئومرۆ كه ده گه پورر تتهوه . ئونجا به گرانى ، له
سهرتاشه بهرده زهكهى ئير دار شهرخوانكهى پورر ههله متروشكى ، سههرى
ده كاته سههركوى گوچانهكهى دهستى ، وهكو چاوه پوانى يهكيك بكا وهما : كهسه
هيوارهش داغات ، دوواره بهه چاوه بهسهر پورر و چيا كه دا ده چيتتوهو له بهر
خويتهوه ده لى :

- وا دياره ئومرۆش گير ده بى ، دياره بهيانى ده گه پورر تتهوه ، به لى به يانسى
ده گه پورر تتهوه . بهر محمت خوى له سهرتاشه بهرده كه ههله ده قه نى .
ههله ده ستيتتوه سههرى يان پورر بارىكهكه بهر به گوند ده پورر چيتتوهو ده خستتوه
ناوژوور له قورپ روستكراوه كهى و بهتا به يانى به كى نوئى ده رگا كهسى له سههر
خودا ده خا

لیند انموهه وشه گرانه کان :

پور	=	پلک
خنجیله	=	قشت ، خشکوک
بهرز	=	بلند
به په روشی	=	به تا سهو تامزرو
چرچ	=	ووشک نه لاتوو
لوچ	=	خه تی جالبووی پیسته
کاره سات	=	دهردی گهوره
گرد کار	=	خودا
کوچه	=	مندالی ساوا
باوه ش	=	خامیز
گوچان	=	گوبال ، گالورک
کوور	=	نوم ، چساره
سهرده مینک	=	ماومیهک
چه تی پینکا	=	ناوودی پینکا
وورپی	=	کیزی
پینکین	=	پینکاو پینک
دول	=	قوولایی نیوان دوشاخ یان دوو گرد
شیو	=	دولی بچوونک
تهدیر	=	شوینی پک و بهرز
پینکین	=	خاخینک ، نفاستی سارد
تا ته بهرد	=	تا شه بهرد

زل	=	٭-موره
بۇخ	=	ته نىشت ، قهراخ
سه لده ترووشكى	=	سه لده كونجى ، سملده توركىسى
كوى كوچان	=	كه مهى كچيال
گيرده بى	=	د وا ده كهوى
به ره حمه ت	=	به گرانى
خوى-سملده قصى	=	به خورتى له سهرى سملده ستى

٥- قوناغسى پىنج-م

تسو نىلى ده ربه نده كه - كاكه م-م فسه خرى بوتانس

كاكه م-م : له ١٩٣٦ / ١٠ / ١٠ له كويه له گه ره كى (قلا) له دايك ب-م-م-م
 غىشتا مند ال بووه باوكى مردووه خالوانى به خيويان كردووه . سهرمتايى له كويه و
 سليمانسى و ناومندى و تاماده بى له كهركوك تهواو كردووه . كولتورى كشت و كالى زانكوى
 به غداى تهواو ك-م-م-م-م .

يكمه م چيروكى (به سهرشاتي كنيسر) سالى ١٩٥٧ بالاو كرد و تهوه يه كيك له وانسه ي
 سالى ١٩٧٠ يه كه م بانگهوازي روانگهيان (١) بالاو كرد هوه . تا ئىستا نه م كومه له
 چيروكانسه ي چاپ كرد ووه :

- ١ . بوومسه له رزه له گوى منگدا
- ٢ . سىكولى نه سريمهن
- ٣ . بازن

کورتسہی چیرۆکە که

کابرا یەك باسی کۆلینی تونیلەمکە ی دەریەند یخان دەکا چون چۆن چۆن
باوهری مژۆف ئەو شاخە ی غیناوتە لەرزو باسی ئەو دەکا که یەکم قوربانسی
(سیروان) بوو که گەنجیکی شوپیار و پێشکەوتشواز بسوو مەولی دەدا مێشکی
کریکارەکان بکاتەو و بوخبات و تیکوشان پێکیان بخات و پێگای تیکوشانمان
لەبەردەم دابنسی ئینجا کابرا باسی دەکا چون پاشا سیروان ئەوان
بەگەرمتەدەکه و نەئیشەر ، چونکە هەست دەکەن قوربانسی یان داوودمیان
وئەبەری رهنجی سیروان ببینن و ئاواتەمکە ی بەپێنە دی تا تونیلە کەسە
تەواو دەبی زۆرکەسی تردەبنە قوچی قوربانسی ، تەنانت کابرای چیرۆکخوانەر
لەسەردن دەگەریتەو که تونیل تەواو دەبی دەسەلاتدا رو سەرما یەدارەکان
نایە لێ ئەم کریکارە لەموی ئیشەر بکەن که قوربانی یان بو داو بەلام داوی ئورشی
تەسوز کابرا دەبێ بە پاسەوانی ئەو و تونیلە ی خۆی و ئاوپێکانی بە قوربانسی
دان کۆلیان

(۱) پروانە ئاواکاری ژمارە (۱۵) سانی (۱)

نمونه يهك لسه ده قى چيروكه كه
:-----

(... لالو ده ستيكى به پرو و سميلو پيشيا نينا و قوتوهكې د سر كسردو
زه ليكى پر كسرد بو منى د ريزر كرد ، بعلام من جگه ره خور نموم ، سپاسم كرد
جگه ره كه ي پى كسرد و چهند مزيكى لى د او پيشر ، خوى دام ، چهند همنكاويك
له كوني تونيله كه كشاينموه . سه يزيكى شاخه كه ي كرد . رووى كرده من ووتى:
- عا ... ئاليسره كه ستمان پى كرد .
- عا ...

- د هره تم بده . قسه لسه قسه مامسه كه . فيريان نه كرد ووى كه يكيك تمه ي
كرد ، قسه ي نصري ؟
- به لى لالو :

- سعد و پمضا كه سيك عبووين ، له شاره كازو ده ي يمانى شاره زورور كويان
كرد بچو ينموه . پيشر ، دوو روزه خزاندر ابووينه ناو چمند ره شماليك . عمر لسه
ئورد وگاي ، شكاويان ، عسوارى خيلسه كيان شه چوووين . لى دوو روزه براد مريم
به يدا كرد كه زور تمسزان و دمنك خوش بوو . سيروانى نامور ، خوا لى
خوش بيست . نمندى جار تمه ي واى شه كرد پرېدم پى پى شه كه نيسم

چون له سهرتا د امنت به شيدت زانى ، منوشر ، مهم به گنج نغانى !
به يانى له گهل شهبهق ، نه ليان ساندين و پيشر ، خويان د اين ، خيرا خيرا
به ره ره شم شاخه ، سه ركوتين . گهيه تينه شه م مزاره پيروزه ، خور سه رى له گهل
ده رينا ، ديار بوو عويش به به له نه لاتوو ، تاكوو سه يري شه بكمساته
به ريز وهك سوپا رايانگرتين يكيكى بيگانه به ده ست جينگكه ي نشان شه ، اين ،

کوردیکیش به قسه تی ئه گمیان دین • برپار و بسوو ، ئا لیرهوه کهوه ستاوین
تونیلسی بکه زو شاخه که کوناو ده ریکه ن • به لام ئه یسه ئهوسا ئهونسده
نه شارزا بووین و پروامان به خو مان ن نه سوو بهمه قلیان پی ئه که نوزو به قسپان و
پورمکانیان زه رده خضمان ئه هات • چون ده ست له کاری خوا ئه دری ؟
ئه م شاخ کون کردنه له ده ست عبیرنوه ، مه کهر خوا • وانی به ماموستا
(۰۰) (۱)

(۱) کاکه م بتوتانی ، بوومه له رزه له گومی منگدا • ۱۹۶۹ ل ۵۵ - ۵۶

لینکد انسوی ووشه کرانه‌هکان :

لامو	=	مام ، ئاسو
پیش	=	ردین
زهل	=	قامیش
مشر	=	قوم
منداو	=	شاقاو
تونین	=	نۆین ، کونی دوسه‌دەر
سهیری کرد	=	تصاشای کرد
شاخ	=	چیا
رووی کرد ه من	=	ته ماشای منی کرد
ده رفه ت	=	ماوه ، مؤله ت
په حال	=	کونه ، د سوار
ئورد ووتکا	=	ئوردی ، سه‌ریلگه
خیلکی	=	عشره ت
گموج	=	گیل ، لیوه ، شیتوکه
مزار	=	تسن
گهل	=	ئاسو
بیگانه	=	بیانی
نه شارمزا	=	نهران ، بقی ئاگا ، نابلمو
زبرد مخنه	=	خفده ، گرزینموه
عه بد	=	به نده ، کویله

٦۔ تونانی شہ شہم

بہ شہن لہ داستان سوالگمرہ نما سرا وکھ - لہ تیف حامید بہرنجی

کورتھی چیروکھکھ
----- : ہم چیروکھ نمونہی چیروکیککی پمزی و دہ روونسیہ چیروکھ کہہ
سچ بہہ شہہ • نہرہ شیک بریتی یہ لہ چہند راوتیینسی یہک • سہراہای چیروکھکھ
بیزاری نووسمرد مرد صفا لہہ خوبی ، لہ واتیح ، لہ مژروو ، لہ پاشای شار ...
نمونہیہک لہ دہ تی چیروکھ کہہ
----- :

(نمود استانی کہ نہنگم چیری شوشہ پین دا وکھ زالوو پھکی پوشای لہہ
نہ مہم شہ چنی ، دای جالجا لوکھ د پھکانی پیم پف شہ دا تا شہ بیستووہ
پستیکی شہ ستوروو اہ گہردنمہوہ شہ ٹالا •
دا ستانہ کہتان بو ناگیرمہوہ ، چونکہ تاکو ٹمستا خصووتان لہ سویرای پوداوه
کانیا بہ دوی وینہی خوتانا شہ کھپین ، بہ وینہی پالموانہکانی غمرہ شہ لہ تیشکی
خور شہ کہہ ن •

ووتیان : شاره کمان ٹاوینہ یہہ •

ووتم : شہرکہر بہ جوریک خوبی تیا شہ بینی •

ووتیان : پاشا غہنگاوه تانی سہنگینہ •

ووتم : سہرگوزہ ، تہ کہیم لہہ دا ستانکھدا بیستووہ •

ووتیان : چناوی زور پر شہکات •

ووتم : بہ پھنی خوبی پھ نا بینسی •

ووتیان : چہ نگاومرہ •

ووتم : جھنگاوه ریکی بنزیوہ •

ووتیان : د پښه م - نوره شهوات .
 ووتم : بهر ورسکه که می شکویدت .
 ووتیان : به عار نزیکه .
 ووتم : د ووره

تیبینی

----- : شهواته می قسمه م کرد، سمانه کانی دی تازه د ص د اسکانیان له
 هستی شه سوی . نیت نازانم له قسمه یه زیتر عبوو بیکم یان ؟

چه ند پوژیک بوو پیکام د ابوه بهر ، وینی د وای شو پیواره بووم که نو شه
 شه مالی به سنگی شه و کساندا که پشتاو پشت همنگا و شه نون .
 مناله کانی دی یکه می سهر پیمان له ژیر تیشکی مانکه شعوی شاونیا کوپیدان
 به ستبوو به یه ک د منک عاواریان نکرد " خضجر کاکم دوو ده مه "
 ویدتم تسمیگی له شه خوشتر بخصه سهر زاریان به لام ووتم بو من ناشی
 له شه ستاوه شاره زمرده واله بوو پوژینم ، له توانامانی به پریه دل خوم به مستیره ک
 بلیم د منگی شهانه له من زه لالتره . که له شارب گهراموه جار یکی تر گوی یسان
 لئ رانه گهرم .

مز گومتکه می شه پری دی باومشی بو مان گرتیووه . نه مه توانی له کاروان
 د ابیریم لپرا و گهر اونتموه ، ماند ویتی خوی له چاویانا راندانندووه ، شلپ و هسوره ،
 شاهکه سه سوور شه لگه پراوه ، وینمکانیانم تیادی ، کهوه ک شیره کولله لاق شکاو چرکیان
 دان ابورو به ته می راست بوونمه نبوون ، سله میمهوه به گورجی خوم له شه
 پیزمکیان کشانموه (۰۰) (۱)

(۱) گوماری بهیان ، شماره (۱) سالی ۱۹۷۲ .

ليکد انصوهي وشه گرانمکان

:-----

مه لخمه	=	د امتان
د ايسره	=	نمك
زه روو	=	زالسوو
د ايسرچكه	=	جالجالوکه
چه تون	=	د پ
فووي لي د مكا	=	پغی ئدا
مل ، ته ستو	=	گوردن
عمرو گيف	=	عمر مشه
نمينوك	=	ئاوینه
قورس ، گران	=	سنگين
به سهرادات ، زینامه	=	سهرکوزه شته
چاوي تيژه ، چاوي د وور ده بيني	=	چاوي زور بر نمکا
شهرکهر	=	جفتگاوهر
شکاو ، کولدهر	=	به زيسو
شهور لاد د اندا	=	د پيه شعور ئدا
قه مه	=	نيژه
شربورونه ، کربورونه سهریه	=	کورپان به ستبور
ده م	=	زار
ناکري ، ناگونين	=	ناهي

زهرگتته ه ه زنگه سووره	=	زهرد مواله
سرود	=	به سته
خو: تره ه گواراتسره ه روونتره	=	زه لاتره
شو سهري	=	سه سهري
جودا بوونتره	=	ن ابران
رهوینسره	=	ساله مينسره
به په له ه خيسرا	=	به گورجی

يونانمکان عمر له کونموه شانوگهري يان زانوسوه و پيشکشيان کس سردروه .
سعدان سال پيش زايين يونانمکان له بونه نايين يه کاند ا شانوگهري يسان
پيش کشر ده کسرد .

نه مانهر، دوو جفرن بسوون :

۱ . جفرنی (اينيا) : له کوتاي کانونی دووم ده کراو به زوری نمو کوميد يايه نه (۱)

تيدا پيشکشر ده کرا کپرخنه يان له کومهل ده گسرت .

۲ . جه زنی (دايونيسوس) : له کوتاي غازار د کرا ، به زوری تراژيراي تيدا پيشکشر

ده کرا . يکم به بونه کوتاي عاتنی دوا بهري د صرامه ت و دوا تر مسکی تسري

ده کرا ، دووم له سه رمتاي بهمارو نمانی کپوه و توفه وسهرما .

له ناوه راستی سدهی ششه هس پيش، زايینی (تيسيس) که پياويکی غوشيدارو

شاعيرکی چاوتایم بوو گورانیکي گورهی بمسر تراژیدی د ائينا . د وای غويدهی

(فرنيکوس) شاته مهيدانو يکه م کس بوو نافرته تی خسته ناو نه که سانهوه که بسو

(کورس) يان د سه ندموه .

شانوگهري يونانی عمر له پيشکوتن دا بوو تاسی سه رکده مزنمکی لی په يدا بسوو :

(شمخيلوس ، سوفوکليس ، يورپيديس) که سه رکدهی تراژيرايی جيهانوسن .

پاښ دا گيرکردنی يونان له لايه ن رومانه کان (سنیکاو بلوتس و ترمس) ی رومانسی

سوود يان له ميراتی يونانی و سرگرت بونووسنی شانوگهري رومانی پيش خستنی

کاروانی شانوگهري .

پاښ نهوهی روما پروخا سالی ۴۵۶ ز ، خوری پوښبيري د ونيای کون ناوا بسوو

چاخسی . . ناوه راست د سستی پيښ کرد که تا روخانی قوستمنتينه له ۱۴۵۳ د هوابی

کسرد . له م ماوه يدا زمان و پوښبيري يونانی کموته پضاوه ، زمانی لاتینسی

باوی سهند .

له گهل مردنی زمانى يونانى كوڻ و كسانهوى شهدي كوڻ و پادشاهى ناييسى
گاوراقتى كه له گهل گيانى شهدي كوڻ دا يهك ناگريتهوه ، شانوكهري يهكونعان له
نار چسزون ، جوړه شانوكهري يهكى ترنساته كايهوه له گهل بيدراى ناييسى و گيانسى
سهرد هين نوڻ ده گونجا .

(۱) كوميديا لاي يونان سى جوړوو :

۱- كوميدياى كوڻ - كوميدياى پرخنه - سهركردهى شم جوړه شهريه ستوخان بسوو .
شم جوړه كوميدياىه برىتى بوو له پرخنهيكى كومه لايىتى توند وتيشر نمولسى
پاراستنسى پيسازى كوڻ ورهتد كردن سوهى

پيسازى نوڻ بوو ، وهكو كوميدياى (شور) كه شهريه ستوخان غيرشى دهكانه سه
سوكرات . يان وهكو كوميدياى (بوځه كان) .

۲ . كوميدياى ناوهراست - كوميدياى كومه لايىتى - سهركردهى شم جوړه (شيله
سون) بسوو . همدى باري كومه لايىتى د هره خست وه كو وښه پيوستسى
كومه لايىتى ، فروشياريتك ، ماموستا يهك .

۳ . كوميدياى نوڻ - كوميدياى كهسان - سهركردهى شم جوړه (مينا ندر) بوو .
نمونهى كهسانى ناو كومه لايى پيشان ده دا .

له م بورد و ده دا و شانۆگهری باسمه کانی بریتی سوون له :

• ۱. بوجۆ (miracle) - المعجزة (باسی بیرو کشف و کهرامه تبا) .

• ۲. نوکته (farce) جوړه نواند نوکی میلی یه بۆیکه نیسن .

• ۳. رعویتپهرمهری - (moralité) نواند نیگه پخند و عیبه یکی تیدا یسه ،

یان کارتیکسی خراب و ناپه سفند پسوا ده کما .

• ۴. د عامه ک (masque) ... شه م جوړه به زوړی له ئینگلتهره ، له بارهنگای

پا شو له مالی لورد مکان پشکه شر د عکرا مبصت رابورد نو خوشی به سوو .

• (بن جونسون) ... نوو بیریکی ناوداری شه م جوړه شانۆگهری یه به سوو .

• ۵. پشوو - (interlude) ... وه کو د صامک وایه هیه ک دیمنه له کاتی شاهمنک

وداوه ت پشکه شر ده که سوو را .

• ۶. نازار - باسی ژیان و نازارو له خاچورانسی مه سیج ده کما .
(passion)

• ۷. خه فست نه پینی پیروز کمپیوه ندیان به د ابسی کلیسه وه شه به سوو .

له مکردسی ژیانوه (Renaissance) دا ، بزوروتنهوهی روشنبیری بریتی

بوو له زیند ووکردنهوهی شه بسی کون . شه م چاخه له روخانی قوسته متینه وه

دست پى د مكا بيه دستى توركهكان كه بسوه به د واوه كړديان به ولايتكى
 نيسلمى ، ندى زانا گاورهكان هموو كوهيان كړد بو نيتاليا و چى دستنوو
 سى كون شېوو له گمل خوږيان برديان وكهوتنه بالاو كړد نهموى شمو دستنوو
 سانه له فل هه فمو شمدب و مئروو شتيان بالاو كړد هه وه كو بهرغه مه كاني
 هره مستسو و شوميزوس ، سوفوكليس ، يوريديس ، شيرود و توشانوگه رى كسونه
 يونانسي يان ژيانده هه .

يكه م همول بو نووسينى تراژيد يا وكوميد يا له سه رشيوه يونانكان له سد هي
 نازدم بسوو . . . بويه تراژيد ياي چاخى ژيانده له سمرتاوه بسى گوراني نه بوو .
 كونترين نمونه ش چيزو كه كه هى گرونيسرى فرهنگسى يجه ناوى (جووله كه كان -
 1560) به لام زورى نبرد وازيان له گورانسى نيناو تراژيد يا بسوو بسوه
 نواندن و گتوگوو بسو . واته كورسى له سمر شانونه ما .

له سد هي حقه ده م دا ، شانوگه رى له سمرده ستى (كوزى و مولپرو راسين) جهسيا
 . . . نه م سسى يانه :

۱ . شانوگه رى يه كانيان له پينج به ش پيك د هعات
 ۲ . كه ره ستهى زورىهى شانوگه رى يه كانيان له يونانى يه وه وه رگيرا بسوو .

۳ . سى يه كيتى - الوحدات الثلاثة - يان جهسبان د كهرتتى بوون له :

أ - يه كيتى كات

ب - يه كيتى شوين

ج - يه كيتى روود او (بابه ت)

۴ . دور جوړه كاني شانوگه رى يان لياك جودا كړد هه . . . ناپى تراژيد يا د يمنى

پيكه نونى تيد ابسى ، هروكو ناپى كوميد يا د يمه نى خه گينى تيدا بسى .

أ - تراژيد يا - كه سه كاي ميرو پاشان ، وشكاني زل و قبه - هن .

ب - كوميد يا - كه سه كاني په شومندى خه لكه ، وو شمو پرسته كانيه ، هره روانه كه

له سمر زارى خه لكه ن .

له م سهر د سهدا ، تا ا چند ، انويك و چند تيبينگسي شانوگهري نه بسرو
 وگسو تپي ماري و (گوميد يستهگاني باشا) نهگتيرهگان شوشيان باش
 نه بسرو :

۱- به گه تي کري يان کم بوو ، ژيانگي ناخوش د شريان .
 بد نامانگيان لغاو خهگ باش نموو ، خهگ به سووگي سهريان د کردن .
 ج- ثابين دژي نهگتيرهگان بوو به گومپراو لاد مرياسي ده کردن .
 له سه رده سي هژد صدا ، عمدتي جوړه شانوگهري نوئي پيدا بسرون :

- ۱ . درامای بور جوازی Le Drame Bourgeois
- ۲ . درامای فرميسکاوی Le Drame Larmoyant

د رامای بور جوازی د هرچوونيك بوو له دستورهگاني کلاسيکي که پالهوان هسه
 د بوايه ميرهپاد شاپسي ، ليردا پالهوان بوو به چيني ناوضجي - الابقه الوسطى -
 يان رهوشوهندي خهگ .

د رامای فرميسکاويرش د هرچوون بوو لسو د ستوره کلاسيکي يهي د اوای ليک جودا -
 کردنوهي جوړهگاني شانوگهري دهکات ، به لام همهش ماناي وانپه که د رامای فرميسکاوی
 تراجيد يار گوميد يا بيهگهوه گوده کاتوه به لکو لمير و ساوه رپوه . اتوره : ژيان به گشتي
 وه تیکرایسي زه غصووي گالتمو يیکه نينه ، نه غصوويشي کاره ساتو کريانه ، به لکو بسره
 زوري بارنيکه له نوان غه م دووه دا

له سه د سي نوژد صدا ، شانوگهري رومانتيکي سهري دهلدا نيشانهي عمره د ياري رومانتيکيه ت
 بريتي به له شورپش دژي کلاسيکي . شانوگهري رومانتيکي برواجي به سني يه گيتي يهگه هي
 کلاسيکي نه به د اوای ليک جودا کردنوهي جوړهگاني شانوگهري ناکات ته نيا کاره سا
 نيکي د سروونسي سمخت و ناخوشي پالهوان پيشان نادا وه کو شانوگهري سلاسيکي
 به لکو ژيان پاله وان به گشتي و به زنجيره يه فنه فقه ف و هرده گري .

شانوگهری پۆمانتیکی زیاتر لاههکا به لای شیعری لیریکی نهك شی کردنهوهی
 د هروونسی لیره شه. د یسان لهگهڵ شانوگهری کلاسیکی جودا یسه . شانوگهری پۆمانتیکی
 دهرمهنا بایفخ بهر ژراندنی سۆزو ویزدان دهدا نهك بهکارهینانی ته قل و مهور بو
 دۆزینهوهی راسته تیتهی د هروونی پهاله وانهکان .

له سهدهی نۆزه م و سهدهی بیسته مهده ره سفندی بزووتنهوهی زانستی ولجه رههك
 . . . هه لوه شانوهی ریازی پۆمانتیکی، شانوگهری یان به رهو ریالیزی به سهرد .
 په هه لسه ریالیزی بهوه بو سایکۆلۆجی. له سهدهی بیسته مهده زۆر ریازی تر په مهده
 بوون، وهکو پیشپهوی - الطالیعی - وینهودهی - العبشی - وئهموونی -
 التجریسی و جهنده هه ریازی سهرد .

شانۆگه‌ری کوردی

په یدا بوونی شانۆگه‌ری به‌گه‌شتی په یه‌ه‌ندی به پيشکەوتنی شارستانیتی وولاتو

نهموه وه شه‌مه

له کوردیدا ، سه‌مه‌لدانی بزوتنه‌وه‌ی شانۆگه‌ری بو دوو شت ده‌جیتسه‌وه .
أ- میرات و کله‌پووری کوردی . . . واته ئهو نواندانانی هه‌ر له کۆنی کۆنسه‌وه له
بوته جووربه جووره‌کانی دا ده‌کران . ئەمانه به‌ه‌چه‌نده زوور ساده بوون و مه‌رجی
شانۆگه‌ری نوێ یان لۆیدی نه‌ده‌کرا به‌لام به‌سه‌ره تاي سه‌مه‌لدانی شانۆگه‌ری
دا د نه‌درین . . . وه‌کو کۆسه‌به به پاشایانی وکهر و شاه‌سوان
به‌کارگه‌ری شانۆگه‌ری مێگانه . . . به تایه‌تی شانۆگه‌ری شه‌په‌رپه‌سی کله‌په‌ری زمانسی
عاری و تورکی کاری کردۆته سه‌مه‌ر په‌سه‌فندی شانۆگه‌ری کوردی .

ده‌بی ئه‌وه‌شمان له‌بیرێ که‌جوانه‌وه‌ی نه‌توايه‌تی په‌ارته سیاسی به‌که‌سه‌مان
ده‌ریان هه‌بووه له‌په‌شی خه‌ستی شانۆگه‌ری کوردی ، چونکه هه‌ریه‌که له‌مانه هه‌سه‌مه
په‌سه‌ستی شانۆگه‌ری کوردی به‌هه‌رکی شانی خۆی زانیوه وه‌ک لکێکی زۆشه‌په‌ری گه‌شتی
وه‌وشیاری میلاو ، وه‌سه‌مه وه‌ک هه‌ویه‌کیش به‌کاری عیناوه بو‌گه‌ماندن بیرو پای‌خۆی
به‌جه‌ماوه‌ره ، چونکه شانۆگه‌ری له‌هه‌موو جووره‌کانی تری ئه‌ده‌مه‌زیاتر په‌سته‌وه‌ خه‌وه
په‌یه‌ه‌ندی به‌جه‌ماوه‌ره‌وه هه‌مه‌یه .

له کوردیدا ، سه‌مه‌تا شانۆگه‌ری له شاری سلیمانی سه‌مه‌لدانی ئه‌مه‌ره له‌به‌سه‌ره
چهند هه‌یه‌ک : (۱)

أ . شاری سلیمانی شاریکی نوێ به . . . تازه دروست کراوه . که‌دروست که‌سه‌راوه
به‌و نیازه کراوه به‌په‌ر په‌په‌وه‌گه‌ی هه‌موو کورد و به‌په‌ی نه‌خه‌نی په‌لانی تایه‌تی جیگای
سه‌راو مزگه‌فت و شه‌قامه‌کانی دیار کراوه . . . له‌هه‌موو لایه‌که‌وه مه‌روی زه‌ره‌که‌ود مه‌ست
په‌نگه‌ن و کارزان په‌یه‌سه‌زان په‌ویان تی کردوه ، به‌تی گومان به‌گه‌دیگر به‌سه‌رونی

(۱) له‌بانی مێترووی شانۆگه‌ری کوردی سوودێکی زۆر له‌نێرینه‌کانه
مانۆستا هه‌که‌یم ده‌ورای وه‌رگرتوو .

بهم خصوو بهمنرانسه د موری همبووه له پیشکوتنی ژوشنبیری ناوچنکه ود مرکوتنسی یا نوگهری وه لکیکسی ژوشنبیری .

ب. لی پسر اوانی شار عمر له سهره تاوه ، خویندن و ژوشنبیری یان هان داوه ، دستیان له پستی شاعیرو ژوشنبیرو پیاوه ئایینی بهکان داوه ، غیر مزگه فتی شار له لایکسوه بنکهی خویندن وزانین بووه لسه یهکی ترهوه شوینی بلاوکرد نهوهی ئایین و پیساری سؤفیکهری و خوشیاری ئایینی بووه ، لهو حوجراندا شوه هسای شویان بهگالتسوه که پ وگپرانوهی سهررد هی پیشینان و لاساگرد نهوهی پرو داوه کونهکان بهسهر سرد ووه . همه همبووکا بوته هوئی عاندانی چهکرکردنی بزووتنهوهی شانوگهری .

ج . زوری ژوشنبیرانی همسا پیوهندی و هات وچویان لهگه ل شارگهورمکانی وکسو بهغداو و تهستهبول همبوره ، که همانهش له نریکوه پیوهندی یان به ژوشنبیری وولاتسه ژور ئاواپی بهکانوه همبوو . هو وولاتانهی عمر لهکونهوه شانوگهری یان تیندا پیشکوتسو بوو .

د . هو سیرانانهی به بونهی تایمتی یوه دکران ، وکوت سیرانی نـــــموروز و سیرانی پیشهکاران . . . له نوروز جکه لهوهی همبوو کسر د هچونه د مشت هد مروو هو ژوره یان لهقهدپال و لهتهک ئاوو لهسمرگیای سموز د جووراند ، زور تقم وکومهل به یساری جوربه جور و نواندنی شانوگهری ساکار ژور یان د بیده سهر . سیرانی - پیشه کارانیش همبوو : همبوو سالیك پیشهکارهکان هوسیرانانیهان دکرد ، لا - سایی حوکماتیان دکرد هوه . تاقی شانانیهان لهسمر شه قامکان دا د همزاند پاشایهکیان دا ده نا و وزیر و گزیریان بو دیار دکرد و نازووتیهکی زوریان کو ده کرد هوه . پاشا جقهی شانانیهی لهسمر دشاو به خوو به دستو پیوهند هوه

به ژیر تاتیکدا ده پویشت و خه لک به چمه له ریزان پیله وازی یان د کرد ه
عمویش بناو شه حه نامه ته دا ده چوه سه چنارو لهوی له سه رتخت دا
د نیشته و حوکمی د کرد .

یه که م جار سالی ۱۹۲۲ چیرۆکی یان شانۆگهری (قرالیه) له شهاری
سایمانی له گورپهانی شه سحابه سپی پیشکه شه کرا ه شه م شانۆگهری به سه
چه نده ساد موکالیش بوو به لام به پیشپهوی شانۆگهری کوردی دا ده ندری .
لهو ساوه تائیتا بزورتنهوی شانۆگهری کوردی ه بی ووچان به ده وام بسوو ه
به لام سه ردهم شه بووه شه بزورتنهوه به تاو یووو و سه ردهمیش ه بووه خاویسه
بووه ه دامفرانی (جمعیتی زانستی کوردی) له سالی ۱۹۲۶ ده موریکه باشی ه بوو
له به ره پیدانی شانۆگهری کوردی ه هه دمانی شه م کومه له شه روشنبیری گهره و
چست و چالاک بوون ه دوو جووه شانۆگهری یان پیشکه شه ده کرد :

ا . شانۆگهری بو جساوسر ه له شه شوینه گشتی یهکان .

ب . شانۆگهری بو قوتابی یان له قوتا بخانهکان .

سالی ۱۹۲۸ ه له کوپه ه چهند چیرۆکیک لفریر چاودیری مه لا محمه مه دی
کویدا پیشکه شه کران ه بوون له نیوان سالانی ۱۹۳۳ - ۱۹۳۶ دا بزورتنهوی
شانۆگهری له کوپه زور به گوپ بسوو .

سالی ۱۹۳۰ ه له شهولیر ه چیرۆکی (کچی کوردستان) پیشکه شه کسراوه .

سالی ۱۹۳۴ بو یهکم جار چیرۆکی (نیرون) له شهاری رواندز نواند راوه .
لهو ساوه تائیتا شانۆگهری کوردی له سلیمانی و شهولیر ویم داویه له ده نوکیش
له شه سه سه نده ایسه .

سالی ۱۹۲۸ ، له شاری (تغلیسر) (یانهای کورمان) و قوتابخانهی لازو چیزگیسی (قلهن) یان پیشکمش کرد .

(ژاک) و دامزرانی کوماری همداباد میوهک گهوره برون بو جوشدانی کسوورهی شانۆگه‌ری له همداباد هه‌میوو سالی ۱۹۴۵ (تیبی نمو جوانانی کوردستان) دامه‌زرا و کسران ده‌توانیون به‌گشتی بلاییه‌ن :-

۱ . بزوتنه‌وهی شانۆگه‌ری کوردی له سالیانی سه‌ری شه‌لد اووه‌له (قرالیه‌جه - ۱۹۲۲) ده‌دهست پی‌ده‌کاو تائینستا به‌رد هه‌مامو بگره‌ پۆر به‌پۆر ئهم بزوتنه‌وه‌یه‌ گوج وگۆلتردی میوه‌ی ۲ . ئهم بزوتنه‌وه‌یه‌ به‌مه‌ه‌گ زێتر له‌پیشکمه‌وتنه‌دا نه‌بووه ، شه‌ه‌دی کات به‌گورپووه‌ و شه‌ندی دهم سه‌ست بووه ، شه‌ه‌ش به‌مۆی یاری سیاسی کوردستان ۰۰۰ که‌ی کورد توانیویسه‌ پێ وینه‌ک بدا ، شانۆگه‌ری یه‌که‌ی که‌وتوته‌ شه‌ر و نما وکه‌ی تفنگاو کراوه‌ له‌ سه‌سه‌ر ده‌ست وه‌که‌ریو به‌ه‌گری کردن نه‌په‌رژاوه‌ ته‌ سه‌ر شانۆگه‌ری .

۳ . له‌ سه‌ره‌ تاوه‌ تا ۱۹۷۰ بزوتنه‌وه‌ی شانۆگه‌ری به‌م‌کزی پویشتوووه‌ لایه‌نی هه‌نه‌ری نینه‌ده‌ به‌ه‌نیز نه‌بووه‌ به‌لام له‌ ۱۹۷۰ به‌ده‌واوه‌ شانۆگه‌ری کوردی کوته‌ قوناغیکه‌ی نوێ :

۴ . له‌ به‌اره‌ی ده‌قی شانۆی - خۆمالی میانه‌سی .

ب . له‌ به‌اره‌ی زۆر بوونی شه‌ل و په‌خسانی پید اوپه‌ستی یه‌کانی شانۆگه‌ری .

ج . به‌د سه‌ره‌وتنی شه‌کته‌ری به‌توانا و لای عاتوو

د . به‌پیدا بوونی گه‌نجی په‌سپۆری کورد له‌ ده‌ره‌ی نه‌یان و ئارایه‌ش و به‌په‌رپه‌رنده‌ی شانۆ .

ه . زۆر بوونی تیبی شانۆگه‌ری و خاندانی شه‌و تیب و کۆه‌لانه‌ له‌ لایه‌ن په‌رتو لیه‌ر سه‌راوانی بزوتنه‌وه‌یه‌ی کورد هه‌ .

و . به‌ه‌زیوو نه‌وه‌ی ئه‌ستی جه‌ساوه‌رو په‌ید ابوونی جه‌ساوه‌ریکی تاییه‌ تابه‌ شانۆگه‌ری .

ز . خاندانی ئه‌فره‌ت وه‌گه‌یه‌ریکی په‌یویست و چالاک بۆ سه‌ر ته‌خته‌ی شانۆ که‌په‌شته‌سه‌ر شه‌ه‌ یان گه‌رفه‌تیکی گه‌وره‌ به‌وو ۰۰۰

ع. زۆر بوونی چاپه مەنی و لاوونو مەھی شانۆگەری و لیکۆلینمەھی تایمێتی لێسارەھی
شانۆهێج لە ژۆژنامەو گۆڤارەکان و ج لەکتییسی سەرەخو .
ئەگەر سەرئەنجامێک لە شانۆگەری یانە بدەین کەئەر لەسەر رەتاهێ تا ئێم ژۆژنامە

پێشکەش کران ، دەبینین دەکرین بە چەتر بە شێکۆه :

۱. چیرۆکی بێگانه - ئەمانە لەزمانە بێگانهوه وەرگیرێد راون عینجا نواند راون ، -
هەیانە بە کتیب بێلاوونو مەھی و عەشیانە بێلاوونو مەھی تەنیا لەسەر شانۆ

پێشکەش کران وەکۆ :

۱. صلاح الدین الایوسی ، وەرگیرانی - محمد نافع پۆستم - ۱۹۳۸ .

۲. جەنابی موفتیش ، وەرگیرانی - ئەمین میرزا کەریم - ۱۹۵۸

۳. سەری گۆلەکە ، وەرگیرانی - ئەمین میرزا کەریم - ۱۹۵۷

ئەمە تەنیا چەند نموونەیکە ، دەمانا زۆر چیرۆکی شانۆیی تر هەن کرانە تە کوردی

و لەسەر تەختی شانۆ پێشاندا راوف . . .

۲. چیرۆکی خۆمالی - ئەمەش دەکرێتە دووبەش :

أ. چیرۆکی فۆلکلور میراتی کەلمەووری میلیسی .

- ئەو چیرۆکە دلداری یانە بە بەیت لە ناو کورد بان وەکۆ مەم وزین ، شیرین

و خوسەرەو ، بارام و گۆلەندام . . .

- ئەو چیرۆکانە لە فۆلکلورەو وەرگیران وەکۆ کاوهی ئاسنگەر ، ئاشموان ، گۆلکۆی

تازەیی لە یەل .

ب. چیرۆکی دانراو - ئەمانە زادهی نووسەرێن خویانن ئەم چیرۆکانەش :

- شەیه لە مێژووی کوردەو وەرگیراوه وە کو خنکاندنی د . فوئاد - ۱۹۴۶ ،

مەهاباد ، تەبیبی نەوجوانانی کورد . شۆرشێ ئارارات ، ۱۹۴۶ ، مەهاباد

شنۆ . خاتوو کلوزەر ، نووسینی حەسە کەریم هەمراھی .

- هەیه زادهی بیری نووسەر خویمێ وەکۆ :

١
بوو کی کوردستان - عبد الرزاق بیهار

کارکردنی بمکەلک - پەفییق جالاک

گوندەمکەم - محەمەد کریم پەمەزان (هەوارمی)

مەغدی نووسەر که له سەرمتاوه تا ئێستا کهم و زۆر دەوریان له نووسینسی

شانۆگەری کوردیدا شەمسووه :

٠١ پیره میسرد

٠٢ سه-هلام

٠٣ ئە مینە میرزا کریم

٠٤ که مال پە ئووف

٠٥ عبد ولریزاق بیهار

٠٦ پەفییق جالاک

٠٧ حەمە کریم شە وراھی

٠٨ مە هدی ئومید

٠٩ ئە حمەد سەالار

٠١٠ شیرکوۆ بیکەس

× ره فوسق چالاک ×

ره فوسق چالاک ساللی ۱۹۳۲ له سلیمانی له دایک بووه و ساللی ۱۹۷۲ کتوچی د وایی کردووه. ژبانی خوئی بو ته د هبو پووشنهیری و شانوگهری کوردی نه رخان کردبوو. له شانوگهری و هک هکتهریکی دیار ناسرابوو. یهکم شانوگهری (کارکردنی بخلک) ه که ساللی ۱۹۵۲ چایی کردووه.

زور شانوگهری تریشی وهرتیزاوه له مهر شانو پیشاند راون به لام چایی نه کسردوون. پوختمی شانو گهری یکه / هم شانوگهری به (۴ فصله) باسی کارکردنی به که لک دمات باسی دمات چون مضمديک ده چیتته گوندیک لهوتی هیچ بوخه لک ناکا و خه لک مهر له نه خوشی و دورد و نازاردا د بین ، تا دوا جار مضمدمکه د مرد مکتی یهکی تردی همه یان گنجیکی د لسوز و تیگه یشتووه ، به د لسوزی غوش دمات و چارک خه لک دمات و پوی راستیان پیشان دمات ، دوا به د وای غمش ماموستایه که بودی که دهچی ، شهو پوز قوتابخانه له کاردمی ، به پوز بوختالان مه شهو بو گهران . . تا خه لکه که شه سوو له نه خوشی و نمرانی و غمزاری رزگاری یان ده بیت و به شادی و مسهر فیرازی ده ژین .
نمونه به کی ده قی شانوگهری یکه :-

] شریف : ده م خووش ، ده می چبگه یین بو رزگار بونمان له له رزوتا ؟

دهرمان چی به بو خاتری خوا ؟

مضمدم : ئوستا جاروی واز له دهرمان بینه . له دوا ییا باسی ته کهین .

به لام مادام میشووله به هوی له رزوتا ، ئومه بوچی میشووله له

ناو نبعین بو شهوی لمرزو تامان توهی نه بیت ؟

فتاح : راست غمرووی قوربان ، ومخوا ، ومخو : هم لادی یه تو شهی

وینی گشتی له رزوتا یهسی ، مال نیه نه خوش و دوو نه خوشی ترسا
نسهوی .

- بانشه كهواته له بهر شهوهي ٿول و زملاڪاو : ڪانڪاي ميسووله پسه ه
 پيوسته له پيش همووشتيڪا ٿول و زملاڪاو له ناو بريت بسو
 شهوهي ميسووله تيايا نشري .

شريف : چون ٿول و زملاڪاو له ناو وه رين ه و مقورياه . .
 مضمند : بـ و شهوهي ميسووله نشري و ٿورا دا نه نيٽ پيوسته يان نعوتي

رهن بڪمين به سر شهو ٿول و زملاڪاو انوه بو شهوهي ٿيڪه ڪسان
 همل نه يهن و ميسووله ڪان بسرن ه يان ٿي پريان بڪمينوه . . .
 فتاح : زور خاصه ه وه جي يه ه له سبه ينيوه و ٿالي ٿاواي ٿسدم
 هر چسي ٿول و زملاڪاو همس ه پريان ٿڪه ينسو . . .

- زور شتيڪي جوان و بڪملاڪه ! ٿه مه بو خوتان و مالو منالانه :
 ٿه ٿا ته ماشاي قادر كه به سزمانه به م گنجي يه لئاو جيڪا دا كه و تسوه . . .
 خه جي : ٿهوروان له سه رزن ٿواستنوه شهه بيم و سياقت !

- ده فمروو ! ٿهري قادر تو حازر نيٽ كه چاك بوويتوه دواي زورنيڪ له ٿه ل
 خه لقيسي دي يه كه دا ٿول و زملاڪاو پريڪه يتوه ؟ [(1)]

ليڪد انوهي وشه ٿرانهڪان : _____

بو خاتري خوا	=	له پي خوا
ميسووله	=	پيشڪه
له ناوردن	=	فوتاندن
ومخوا	=	به خوا
لادي	=	ٿوندي
نعوي	=	نه بي
ٿول و زملاڪاو	=	ٿوماوي ٿموره كه ٿاوي تيڊا وه ستا بيت .

جینگا	=	کانگا
ببه یسن	=	وهرین
ورده شیلکه ی کرم و میشووله وشتی تر .	=	گهرا
نه تروکیٔت ، نه جوکیٔت	=	عه لئه یه ت
باشه	=	خاسه
به جی یه ، زیکه	=	وه جویه
چارپدان	=	گال دان
شه یه	=	نده سی
کلؤل	=	به سزمان
لاوی	=	گه نجی
بم به سهد هقت ، بم به قوریان ت .	=	بیم وه سیاقمت

(۱) رفیق چالاک ، نازکردنی بمکملک بمفدا ، ۱۹۵۲ ل ۱۸ - ۱۹

حه مه کریم ۵۵ و رامسی

حه مه کریم ره میزان عمورامی ، سالی ۱۹۳۵ له میره دئی (گولیی) عمورامسان
ماتوته دنیاوه . . پاش تهاو کردنی قونانی سهرتایی ودا ناومندی چوته میسر
ولسوئی بکالوریوسی و دیلوئی بهرزی له زانستی دهروون وهرگرتوووه ، ماموستا و پسهروه
ردیسار (مری) ونوو سه زیکن ناسراورد یاره . . به هزاران ماموستای پیگه یاند ووه
وگه لسی بهرمنسی عهد بی بفرخی همیه وه کو :

سایکو لوجیه تی خویند نسوه ، سلیمانسی ، ۱۹۶۸

بنچینه ی ووتتوه ی زمانی کوردی ، همولیسر ، ۱۹۷۰

له گهل پینج شانۆگه ری . . .

ئوستا ماموستایه له قوتابخانهی پیگه یاندنی ماموستایان له همولیسر و له گولیسری
ئه ده بیات له زانکوی سه لاهدین کوردی ده لیتتوه .
به رهه مکانی

عمووامی ، جگه له بهرمنسی تر ، ئەم شانۆگه ریانهی چاپ کرد ووه :

(۱) قالچی ، سلیمانی ، ۱۹۷۲

(۲) شهویک له ژبانی خانزاد ، بهغدا ، ۱۹۷۷

(۳) گوند مکه م ، بهغدا ، ۱۹۸۱

(۴) خاتوو کالوزهره ، بهغدا ، ۱۹۸۲

(۵) خونمو خون نی به ، بهغدا ، ۱۹۸۵

گوند مکه م

ئه م شانۆگه ری به له شه شه پهرده دایه ، بهامی گوندیک دهکاکه شیخ به قیل لسه
خه لکه کهی سفند ووه وله سهر ناغایه ک تا پوی کرد ووه و پاشافزی شو تا پویه لسه
ناغا وهرده گرتتوه به سو شهوی خه لکه که ناچار بکا (۱۰۰۰) دیناری بدمنسی

خه لکه کشر. که له مای سه ری ماموستا (نوزاد) چاویان بو تـــــــه موه
 عوشیار بوونه توه ، خوویان نادنه دست فروقیلی شیخ وئاغا و دست لــــه
 گوند مکی خوویان بهرنادهن به پیچھوانوه نامادهن سه ریان د اینین به لام
 گوند وشه ره فی خوویان بیارینن ، عیدی نه بهردانه له شیخ وئاغا ده چنسه
 پیش و له چاویان ده چه قن وغه موو ساخته و حيله کانیا ن ئاشکرا ده کسه ن

• وتایوی گوندی خوویان و هره گرنه موه .

چه ند سه رنجیکسی گشتی :

• م شانوگره یی به باسی چه ند شتیکی گرنک دکات :

(۱) د سوری زولم و زوردار و فیل و ساخته بازی ئاغا و شیخ بو چھوساند نه موه
 • خــــلــــک

(۲) ناکوکی نیوان شیخ و د هره بهک له ناو خوویاندا چونکه بهر که سه سوود و قازانچی

خوی د سوی ، به لام یکنگرتیان بو روتاند نموه ره شو مندی خه لک .

(۳) د سوری مرقی پو شهبیر (نوزاد) و د سوری زانست و زانیاری له عوشیسا ر
 کرد نه موه میلله ت و لغاوردنی زولم وستم و بتیادی .

(۴) دست و نکه ری سه رگره کردنی خملکی گوند بو وه رگرتنموه گوند مکه یــــان و
 وتیکویشان بو ره کرد نموه نیلی «وزمان بهاراستنی شهرخوکه رامه ت و سه ره
 رزی خوویان و خبات کردن تاد و اتنوکه خوین بو پاراستنی گونده که یان .

• م گونده شی ئومه یو ئومش شی عو گونده یسن .]

• نه مانی عو نصانی ئومه یسه . -

• ده بی مردنی خومان پیش (ریزانه) بخه یین . -

• زولم ، زولم ، سه رمان ده پوا گوندمان ناپوا . [

نعونه یه ک لسه شانۆگهری یهکسه

- (حسه یین) : یانی ئەم گونده باپیره گهوره کانی ئۆمه کرد وویانه به گوند ؟
وسو : ئە ی چۆن ؟
خوا گهرم : که وایی ئەم گونده مان بناغهی له سه ر پهنج و ئاره قاوی شهوان
دامه زراوه .
پهرووت : ئە ی ئۆستا د مزانی ؟
خوا گهرم : به لی ئۆستا م زانی که ئۆمه شر زانیتان .
وسو : (هه ناسه یهکی هه لکیشا)
پهرووت : ئە ی ئەم قولی خان بهگه له کوپوه غاتسووه ؟
خوا گهرم : ئە ی مۆ نالی ی ئەم گونده چۆن که وته ژیر ده ستسی ؟
وسو : کورینه هه باگهوره ترین عمموو شتیکتان لی حالی د مبی ؟
هه سهن : ئە ی مۆ ئۆستا حالی نه بین ؟ بو حالیمان ناکه میت ؟
خوا گهرم : له مه گهوره تر ده بین ؟ بو ئیمان نالی ؟
حسه یین : ئوو . . دلی خوتان بو ده گوشنهوه ؟
وسو : من غه ره شه وه نده تان پی ده لیم . . شه گونده هلی ئۆمه سه یه و
ئۆمه یشر هلی ئەم گونده یین .
خوا گهرم : نه مانی شه نمانی ئۆمه یه .
حسه یین : که وایی جۆگه جۆگهی گوندی خومانه .
هه سهن : یانی جۆمالمان بو خومان کردوه ؟
پهرووت : ئە ی ئەم قسانه بوکی ده کرین ؟
هه سهن : گویم لیبسه .
حسه یین : گوئی لیبه به لام له م گوپییه وه دی وله وگو پییه وه ده روا .

حه سه ن	: بۆ تيمان ناگه يه ني ؟
حصه بين	: تۆ به من تۆ ناگه ي
حه سه ن	: خۆت جاري تۆ بگه .
خوآنه رم	: چاك تۆ گه يشتون ، خۆتان د نزانن چۆنسان بۆ خۆمان
	: جۆمال كردوه نهك بۆ قولى خان بهك ، وايه مام وسو ؟
وسو	: وايه و واشر نيه !
خوآنه رم	: چۆن وايه و واشر نيه ؟
وسو	: وايه چونكه ئه م جۆگه يه شاد ماري ئه م گوند يه ، گوند يه
	: پارچه يه كه له گيانى ئۆمه و دايكى ئۆمه يه . . .
	: واشر نيه ، حالى حازر ناوى يهككى ترى له سه ره (مژىكى د رتري
	: له جگه ره كه ي د اوسه زىكى به ئاسته م له قان) خۆمان به خۆمان كرد .

ليكد انموه ي وشه گرانه كان
=====

ياني	: واته
كهوابى	: كهواته
بناغه	: بنچينه
پرضج	: همول و تهقه لا
دامه زراوه	: د روست بيروه
هالى ده بى	: د نزانى
دلى د گوشى	: خه فه ت د مخوا
جۆگه	: رويارى بچووك
جۆمال	: پاك كرد نموه ي جۆگا

شاد مار : بئوری گمورہی خوین
حالی حازر : ئوستا
متر : قوم
سمری لعان : سمری بادا

(۱) حه مه کریم هموراسی ، گوند نکم ، به غذا ، ۱۹۸۱ ، ل ۱۲ - ۱۸

دوا ووشه

له کوتابی ئم کتیه دا د صموی جهند سمرنجیکسی بیویست روون بکشمه
که هق بوو له سمرتاوه باس بکرا بان ، بهلام وا کهوتنه شیر :
له ئم کتیه بو قوتابی کورد زمان نه نووسراوه ، بو ئهوانه نووسراوه که کوردی
نازانن و تازه خهریکی فیری د مین ، بو یه له لیکه انهوی مانای ووشه
کرانه کان هندی ووشه ی وا مانایان لی دراوه تعوه که بو خونبری کورد
زور ئاسان و به دیهین بهلام بو یه کی تازه فیری کوردی بی بی بو ئاسانی به
نین ، بویه خستمانه لسته ی ووشه کرانه کانوه .

۲- له کاتی نووسینهوی باسه کان ، همولم . داوه ووشه ی ئاسان ورسته ی
کورت به کار بینم بو ئهوی قوتابی به کان ی تی ی بکن ، ئهوه شوای کورد
له زور جیکادا نوو سینه که نهم و لووس نعی ، یان ساد می بیوه
دیاری بی ، داوای بوردن ده کم .

۳- باسه که له بنه رمدا بینج بهش بوو ، یهش بینجم بورومانسی
کوردی ترخان کرابوو ، بهلام لمر جهند هویه کی تایه تسی
ماوه نموو له کهل به شهکانی تر دا بلاو بکریتهوه . بابینسی
بو حابیکد تر

۴- ئم باسه ، بو بولی سی یه بی بهشی کوردی هکولیزی
ئه ده بیاتی زانکوی سهلا هه دین ئاماده کراوه که سالی خویندنسی
۹۸۶ - ۹۸۷ بهو قوتابی یانه کوتراوه که کورد زمان نین

سەر جاوه كان

۱- د . مارف خهزنه دار ، ده ستووری زمانی عمره بی به کوردی - سه لسی
تیره ماخی ، به غداد ، ۱۹۷۱

۲- ره شید فندی ، سه لی تیره ماخی به غدا ، ۱۹۸۵ .

۳- حسینی قازی ، مهولوود نامه ، کهرکوون .

۴- رودینکو ، عادات و رسووماتنامه ی اکوادیه ، سه لایمه حموودی بابسه
زیدی ، موسکو ، ۱۹۶۳

۵- د . شوکویه ورسوول ، داب و نهریتی کورده کان ، به غدا ۱۹۸۳

۶- محمد امین زکی ، خلاصیکی تاریخی کورد و کوردستان ، به غدا ۱۹۳۱

۷- د . کمال مزهر شهحمه ، تیکه یشتنی راستی به غدا ، ۱۹۷۸ .

۸- شاکوفتاج ، زینی نوی ، به غدا ، ۱۹۵۹

۹- شاکوفه تاج ، شهبهنگه به روز ، به غدا ، ۱۹۴۷ .

۱۰- عبدالله شالی و . . . زمانی و ئه دبسی کوردی ، ههولیر ، ۱۹۸۲

۱۱- لوسی کارنیت ، ئافره تی کورد له تورکیا ، به غدا ، ۱۹۸۳ .

۱۲- جه مال بابان ، له خهوما . جمیل سائب ، به غدا ۱۹۲۵

۱۳- سه لائهدین سه جادی ، ههسته بههار ، به غدا ، ۱۹۶۰

۱۴- ه . ب . ل . کویره وهری به غدا ، ۱۹۵۹ .

۱۵- سباحی غالب ، ئافره ت له جیروکی کوردی دا به غدا . ۱۹۷۶

۱۶- محمد مولود (مم) ، جیروکه کانی مم ، به غدا ، ۱۹۶۹ .

۱۷- کاکه مم بوتانی ، بیومه لهرزه له کومی مهنکا ، به غدا ۱۹۶۶

۱۸- ره فیک جالاک ، کار کردنی به کلک ، به غدا ۱۹۵۲ .

۱۹- حه کهریم ههورامی فالجی ، سلیمانی ۱۹۷۲

۲۰- حه کهریم ههورامی ، کونده کم ، به غدا ، ۱۹۸۱

- ٢١- حسين عارف، جبروكى هونمرى كوردى، به غدا، ١٩٧٧
- ٢٢- عومر معروف بهرزنجى، ليكولينهوه و بيلوكرافياى جبروكى
كوردى، به غدا، ١٩٧٨
- ٢٣- معروف خزنده دار، مخطوطات فريده و مطبوعات نادره
بغداد، ١٩٧٨
- ٢٤- حسين عارف، الواقعية الانتقادية في القصة الكردية
ملتقى القصة الاول، بغداد، ١٩٧٨
- ٢٥- د. محمد يوسف نجم، فن القصة بيروت، ١٩٥٥
- ٢٦- د. محمد يوسف نجم، فن المقالة بيروت، ١٩٦٦
- ٢٧- حسين القبانى، فن كتابة القصة
روزنامه و كوفاره كانى
- ١- روزى كوردستان ز / ٢
- ٢- كوردستان ز / ١
- ٣- هاوكارى ز / ١٥ س / ١ / ٦٣ س ١٩٧٣، ١٠١ س ١٩٧٢
- ٤- رزكارى ز / ١٥
- ٥- روزى كورد ز / ١ - ٢ - ٣
- ٦- كوفارى كورى زانيارى كورد ز ٨ س ١٩٨١

نـاوه روك

بەشی بەكەم

۱

سەر بە خشان

۱

جیاوازی بە خشان و هونراوه
هونراوه و بە خشان کامیان کونتره

۱

۳

حوره گانی بە خشان

۴

۶

گورنه میزووویه کی بە خشان کوردی

۱۱

عه لی تهره ماخی

۱۳

شیخ حسینی قازن

۱۶

مهولان خالیدی نه قشبهندی

۱۹

مهلا وه حموودی بایه زیدی

۲۲

به خشان و روز نامه

۲۸

د هوری میجرسون له بهرمیدانی به خشان کوردی

بەشی دووه م

۳۲

ووتار

۳۲

گورنه میزووویه کی بهید ابوون و بهره سهندی ووتار

۳۳

ههندی نیشانهی ووتاری هونهری جاک

۳۵

کوندی ئازاد

۳۶

نەخ ویند هوارن

۴۰

خهبات

۴۳

نەخوشی کهسبوونی خوین

۴۵

۴۷

۴۷

۴۸

۵۴

ج بروکی کورت
ره کهزه کانی کورته ج بیروک
کورته ج بروکی کوردی

۵۴

۶۱

۶۲

۶۸

۷۶

۷۹

۸۴

۸۸

۹۲

۹۲

۹۲

۹۸

۱۰۴

۱۰۷

۱۱۲

۱۱۴

قوناغه کانی سمر هه لدانی جیروکی کوردی

ج هند سمرنجیکی کشتی له بارهی جیروکی کوردی یهوه

قوناغی یه کم - جیروک - فونادی تمبو

قوناغی دووم - له خهوما - ج سمیل سائیب

قوناغی سی یه م - شایی یه که ی ره شهی

خهجه لا و - عه لا ئه دین سه جادی

قوناغی جوارم - ده که رینهوه - م

قوناغی بینجیم - تونیلی د مر بهنده که

کاکه م م بوتانی

قوناغی شهشم - بهشیک له داستانی

سوالکهره نه ناسراوه که - له تیف حامد بهرزنجی

بهشی ج وارم

شانو کهری

کورته میزویه کی شانو کهری

شانو کهری کوردی

رفیق ج الاک

حمه که ریم هه ورامی

لوا ووتنه

سه مر جاوه کان

له چاپخانه‌ی زانکوی مه‌لاحه‌ددین له چاپ دراوه